

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 39.

Onsdagen den 28 april, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs herr *Lindhagens* anhållan att få till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framställa vissa spörsmål angående behandling av frågor om öppnande av förbindelser med ester, letter och litauer m. m.

Ifrågasatta spörsmål ang. behandling av frågor om öppnande av förbindelser med ester, letter och litauer m. m.

Herr talmannen hemställde, huruvida kammaren medgäve, att förevarande spörsmål finge framställas; och förklarade herr talmannen sig finna denna fråga vara med övertvägande ja besvarad.

Då från plenisalens mitt förnams ett lågmält yttrande, som ej kunde tydligt uppfattas vid talmansbordet, frågade herr talmannen, huruvida någon begärt votering.

Herr *Lindhagen*, Låt klubban falla, herr talman!

Herr vice talmannen begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som medgiver, att ifrågavarande spörsmål må framställas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, medgives ej detta.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 48.

Herr *Lindhagen*: Efter det demokratiska genombrottet är utgången av denna votering ganska betecknande för hur långt vi i alla fall ha kvar.

Första kammarens protokoll 1920. Nr 39.

*Ifrågasatta
spörsmål ang.
behandling av
frågor om
öppnande av
förbindelser
med ester,
letter och
litauer m. m.*

(Forts.)

Jag har tänkt mig, att när man talat så mycket om den parlamentariska kontrollen över utrikespolitiken, skulle det väl någonsin i viktiga fall också vara tillåtet för en svensk representant att befatta sig med densamma och i varje fall väcka frågan uti riksdagen.

Jag kan icke förstå den skillnad, som nu gjorts på de av mig i går framställda interpellationerna, i det att den förra godtoogs, men den senare begärdes på bordet. Kanske berodde det på att någon icke hann begära den första på bordet, därför att man icke hunnit betänka sig. Jag har heller aldrig under min långa riksdagsperiod förrän nu varit med om att, när en interpellation upplästs och bordlagts, den ånyo läses upp med motivering till och med allt på initiativ av talmannen. Det har icke hänt förut, så att det måste vara några särskilda anledningar nu till detta förfarande. Jag har vidare knappast upplevat att i en sådan fråga som denna representanten för det liberala partiet, som speciellt kräver individens frihet att yttra sina meningar, är den som med kraft och skärpa begär votering, som nu skedde, då herr vice talmannen, målsmannen för det liberala partiet, begärde votering. Jag har heller aldrig iakttagit en så ofantligt lång väntan med talmannens klubba på begäran om votering. Det innefattade sammanställt med det föregående ovanliga förfarandet enligt min upfattning ett tiggande om votering, vilken också kom genom den liberale frihetsrepresentantens intensiva uppträdande.

Vid ett sådant förhållande, herr talman, har jag naturligtvis ingenting annat att säga, än att jag tror, att vi ha ofantligt många fjät att vandra till en verklig demokrati utöver de tuffjät, som hittills tagits.

Herr Stendahl: Med anledning av herr Lindhagens anförande och då ingen av de äldre i kammaren synes begära ordet, skall jag be att få säga herr Lindhagen, att jag för min del visserligen har den uppfattningen, att interpellationer i regel, utan vidare böra beviljas. Om herr Lindhagen denna gång fått ett så kraftigt nej, är det icke för interpellationens egen skull, utan det är på grund av det utrop, som herr Lindhagen tillät sig gentemot vår aktade talman.

Herr vice talmannen: Jag är förekommen av den föregående talaren. Även jag anser, att man, även när man står på den ståndpunkt, som interpellanten står, bör iakttaga ett visst parlamentariskt skick. Då herr talmannen icke är i tillfälle att besvara de repliker, som ges från ledamöter i kammaren, anser jag det vara oskickligt att ge herr talmannen sådana. Det var med anledning härav, som jag begärde votering; hur jag sedan röstat, är min ensak.

Herr Winberg: Jag skulle icke hava blandat mig i denna debatt, om jag icke känt mig direkt uppkallad av herr Stendahls anförande.

Jag skall först be att få gratulera den nya demokratin till det slag för yttrandefrihetens hävdande, som den här gjort genom denna votering.

Jag vill vidare säga, att om den uttolkning är riktig, som gjordes av herr Stendahl, så är det bevisat, att här får icke realfrågan vara avgörande, d. v. s. huruvida den framställda interpellationen var av den innebörd, att den borde beviljas eller icke, utan här får ett tillfälligt uppträdande av interpellanten, kanske i hastigt mod, som i rent taktiskt hänseende icke är sådant, att alla gilla det — här får ett sådant moment vara bestämmande för, huruvida en interpellation skall få framställas eller icke.

Jag gratulerar den svenska riksdagen, om den i fortsättningen skall anlägga sådana synpunkter vid frågor avgörande.

Herr Lindhagen: Jag vill till en början gentemot herr Stendahl instämma i vad herr Winberg sade.

När man talar om parlamentariskt skick, kan ju en enskild riksdagsman, som icke har något annat än sin privata initiativrätt och rösträtt, fordra, att detta parlamentariska skick också iakttages på alla höga vederbörliga ställen. Det var en direkt uppfordran mot mig att med motivering och allt läsa upp interpellationen för andra gången — förmodligen för att kammaren skulle förnimma, hur förkastlig den var, eller vad anledningen kunde vara. Jag har aldrig hört talas om ett sådant förfarande. Jag har knappast heller sett en så lång väntan med klubbslaget, som här var fallet. Då må det väl vara förlåtligt, att det också kan hända, att en enskild persson verkligen kan bli provocerad av ett sådant avvikande från allt parlamentariskt skick, som vi hittills haft.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Jag ber att få konstatera, att herr Lindhagens påstående mot herr talmannen är alldeles oriktigt, därför att jag begärde votering, så fort propositionen var besvarad. Det kanske var för lågt, så att herr talmannen icke hörde det fullt tydligt och det var kanske därför ett dröjsmål i någon mån uppstod.

Herr Ekman, Karl Johan: I början av denna riksdag fick även jag en interpellation avslagen av kammaren. Det kan icke falla mig in att klandra kammaren därför, och jag tycker icke, att herr Lindhagen bör ha mera fog därtill.

Herr Lindhagen: Jag för min del ansåg, att kammaren gjorde orätt i att avslå den siste talarens interpellation, och jag beklagar lika mycket för det fallet som för detta, att så har skett.

*Ifrågasatta
spörsmål ang.
behandling av
frågor om
öppnande av
förbindelser
med ester,
letter och
litauer m. m.
(Forts.)*

Anmälades och godkändes

bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 177, till Konungen i anledning av väckta motioner om åvägabringande av utredning och förslag beträffande ändring i sättet för kommuns medverkan vid avgörande av ärenden, som röra handeln med rusdrycker; samt

konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 180, till Konungen i anledning av väckt motion om ändring av § 1 i kungliga förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjeställningar.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 35—37, statsutskottets utlåtande nr 75, bankoutskottets utlåtanden nr 40—43, andra lagutskottets utlåtanden nr 24—31 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 29.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 60 A, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1921 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Punkterna 1—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna punkt tillstyrkt, att riksdagen måtte för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor att utgå av låne-medel.

*Anslag till
statens telefon-
och telegraf-
väsende.*

Herr Kobb: Herr talman! Jag har icke som riksgäldsfullmäktig kunnat underlåta att göra några erinringar vid denna punkt utan att därför komma med något yrkande.

Jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på den oerhörda ökningen, som utmärkt detta anslag under de sista åren. Enligt 1912

års riksstat upptogs detta belopp för utvecklingen av statens telegraf- och telefonväsende till 4,000,000 kr. Det kunde sedermera höjas, 1915 till 4,650,000 kr., 1916 till 5,800,000 kr., 1917 till 7,000,000 kr. och 1918 till 12,500,000 kr., men det är väl att märka, att i 1918 års tilläggsstat tillkom ytterligare 15,000,000 kr. 1919 har anslaget på denna punkt vuxit till icke mindre än 25,000,000 kr., därav 10,000,000 kr. i ordinarie stat och 15,000,000 kr. i tilläggsstat. Det är ju klart, att på detta sätt blir det en oerhörd ökning i den skuldbörda, som åligger telegrafverket.

*Anslut till
statens telefon-
och telegraf-
väsende.*

(Forts.)

Om herrarna erinra sig, finnes i statsverkspropositionen, när finansministern redogör för inkomsterna av statens produktiva fonder, även en redogörelse för de skuldbelopp, som åligger de olika affärsdrivande verken. Man ser sålunda av denna, att den skuld, som telegrafverket hade vid 1917 års ingång, uppgick till 75,000,000 kr. Det är det belopp, som skall förräntas. Detta belopp har nu vid detta års ingång stigit till 133,000,000 kr. Men detta belopp är icke det enda, som bör förräntas. Det är det belopp, vilket har utbetalts genom riksgäldskontoret. Därtill komma andra högst betydande belopp. Man måste härvid även inräkna den köpeskilling för allmänna telefon, varå räntan för närvarande betalas av telegrafverket. Det finnes sådana 6 % reverser ute för 37,000,000 kr. Vidare påvisade ju herr finansministern i statsverkspropositionen, att telegrafverket hade överskridit sina anslag under de sista åren. Det hade icke betalt in den nettoinkomst, som det skulle hava gjort, och som steg till icke mindre än 26,000,000 kr. Man måste sålunda rätteligen räkna först med dessa 36,000,000 kr. och sedermera 26,000,000 kr. Det vill säga den skuld, som telegrafverket har att förränta vid detta års ingång är icke mindre än 196,000,000 kr. Lägga vi då till, att i 1920 års stat är upptaget 16,000,000 kr. och i tilläggsstaten för i år, om vilken väl kommer att voteras om en kort stund, 17,000,000 kr., så kommer man vid nästa års ingång upp till 231,000,000 kr. Beräknar man nu ränteutgifterna finner man, att för 1920 böra räntorna uppgå till, icke 6,300,000 kr. som upptagits i statsverkspropositionen, utan till 9,950,000 kr. och för nästa år i det allra närmaste till 12,000,000 kr. Nu beräknas visserligen telegrafverkets inkomster för nästa år att vara 18,000,000 kr. Det är ju beräkningen, att det skall bliva så, men man kan ju icke vara säker på att detta verkligen kommer in. Det har visat sig, att det varit år, när inkomsterna icke stigit till det belopp, som tidigare beräknats.

Jag har velat fästa uppmärksamheten på detta. Det är ju alldeles tydligt, att riksdagen och framför allt statsutskottet, som åligger den närmare prövningen här, måste noga se till, att alla de anslag, som skola utgå av lånemedel måste såvitt möjligt vara av den art, att de kunna betalas genom avkastningen av verket själv. Det hava ju redan statens järnvägar visat, som gått med en oerhörd förlust, och det är väl knappt att hoppas, att vi någon-

Anslag till
statens telefon-
och telegraf-
väsende.

(Forts.)

sin skola komma upp till mindre än att statens järnvägar skola kunna betala räntorna på de medel, som där äro nedlagda, och framför allt om de därtill även skola komma att betala pensionskostnaderna, vilket jag tillät mig påvisa förra året. Postverket laborerar redan med förlust. Även vattenfallsverken lämna en ganska obetydlig marginal. Kort och gott, vi hava icke mer än ett sådant affärsdrivande verk, som bär sig, nämligen domänstyrelsen, och det är ju lyckligt.

Men det är en annan sak, som man i riksgäldskontoret har tillfälle se. Man får där en uppfattning om det sätt, varpå telegrafverket skötes. Man observerar där nämligen, att de anslag, som riksdagen beviljar, äro till betydlig del uppätna i förskott, och det händer aldrig, att det finnes något kvar av dessa anslag. Jag har gjort en statistik däröver under dessa sista åren. Det visar sig enligt denna statistik, att av anslagen på denna punkt från år 1912 till och med 1919 års tilläggsstat, vilka tillsammans utgöra 81,950,000 kr., så har icke mindre än 47,400,000 kr. utbetalats i förskott. Vad som återstått av detta har varit förbrukat redan innan första halvåret gått till ända. Detta kan ju antingen förklaras på det sättet, att anslagen äro alldeles otillräckliga, men också på det sättet, att man icke varit så mån om att hålla sig inom de gränser, som riksdagen verkligen beslutat, utan man har resonerat så, att det alltid är riksdagen, som får täcka det resterande. Jag kan nämna ett par exempel. 1915 var hela beloppet, 4,650,000 kr. uttaget i förskott. 1917 hade anslaget blivit höjt till 7,000,000 kr. Av detta var 6,250,000 kr. uttaget i förskott och den lilla resten, 750,000 kr. var redan före maj månads slut förbrukat. Av anslaget i 1918 års stat, 12,500,000 kr., uttogs i förskott 11,000,000 kr. och den återstående 1,500,000 var redan den 12 mars uttagen. Detta år hade riksdagen också ställt till förfogande för 1918 års tilläggsstat 15,000,000 kr. Härav var 8,500,000 kr. förbrukat i förskott, och återstående 6,500,000 kr. räckte verkligen till december samma år.

När man under en följd av år har iakttagit detta i riksgäldskontoret, blir man icke överraskad, när man läser — jag kände till det förut — att telegrafverket icke har betalt in sina överskott, utan har behållit en summa av 26,000,000 kr.

Jag har velat fästa uppmärksamheten på dessa siffror för att lämna mitt lilla bidrag till maningen till sparsamhet med låne-medel. Jag tror, att den dagen nog skall komma, då ett slöseri i den vägen kommer att svårt hämnas sig. Herrarna behöva bara se i dagspressen noteringarna å våra obligationer och lägga märke till, huru långt ned de ha fallit, för att se, att de tiderna nu äro gångna, då vi kunde få låna upp pengar till 5 %. Och hava vi icke sett för några dagar sedan, huru den kanske säkraste penninginrättningen, nämligen Allmänna Hypoteksbanken, får betala 6 % å sina obligationer, och det gällde dock bara ett mindre belopp. 15,000,000 kr. Huru skall det då gå en gång, om staten skall försöka låna upp belopp av vida större natur?

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på, att den summa, som nu i år utgår bara på denna enda post för telegrafverket, nämligen 32,000,000 kr., är ju icke långt ifrån de 40,000,000 kr., som man vid 1913 års riksdag ansåg vara alldeles för högt för statens hela upplåning. Här gäller det ju icke sådana summor längre, utan man måste röra sig med en upplåning, som årligen kommer att överstiga de hundra miljonerna, och varifrån de skola tagas är icke lätt att säga, när utlandets lånemarknad är stängd eller åtminstone med alldeles oerhörda priser skall kunna stå oss till tjänst.

Herr talman, jag har intet särskilt yrkande.

Herr vice talman: Den siste ärade talaren framställde icke något särskilt yrkande, men jag skall ändock med anledning av hans anförande be att få säga några ord.

Vad han yttrade var ju högst beaktansvärt. Det är naturligtvis en sak, som man måste beakta, att man icke får gå alltför långt på lånevägen. Den avdelning av utskottet, som haft att förbereda behandla frågorna om utgifter för kapitalökning, har också ansett det vara sin skyldighet att icke gå utöver ramen för vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om lånemedlen. Vi hava visserligen gjort några förändringar. Vi hava tagit upp några frågor, som Kungl. Maj:t icke tagit med, men vi hava då försökt att kompensera detta på andra håll genom att stryka anslag, som Kungl. Maj:t äskat.

Jag måste nu säga, att jag anser, att Kungl. Maj:t försökt göra allt, som varit Kungl. Maj:t möjligt, för att pruta på de affärsdrivande verkens äskanden. Tager man till exempel statens järnvägar, får man icke glömma, att år 1916 uppgjordes en beräkning för tio år framåt med avseende på de utvidgningar, som skulle komma att äskas för statens järnvägar. De siffror, som då uppgåvos, hava även av Kungl. Maj:t med någon nedprutning blivit följda. Om herrarna taga i betraktande, att allt kostar två och en halv å tre gånger så mycket som år 1916, är det väl, må jag säga, nästan omöjligt att gå ännu längre ned, om man över huvud taget skall fortsätta med de påbörjade arbetena.

I fråga om den föreliggande punkten har även Kungl. Maj:t gjort en väsentlig nedprutning. Telegrafverket hade under denna rubrik begärt för 1920 ett reservationsanslag av 36,800,000 kronor och för år 1921 52,000,000 kronor. Kungl. Maj:t har nedsatt beloppen till 15,000,000 kronor för vart och ett av åren 1920 och 1921.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan under denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förvarande punkt hemställt.

Punkterna 27—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
statens telefon-
och telegraf-
väsende.

(Forts.)

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

*Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede.*

Uti två till statsutskottet för förberedande behandling hänvisade likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren (nr 87) av herrar *J. Olofsson* och *J. P. Johansson* och den andra (nr 168) inom andra kammaren av herr *C. Ericson* i Funäsdalen m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till fortsättning av statsbanan Sveg—Hede för år 1921 bevilja ett anslag av 1,200,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte till fortsättning av statsbanan Sveg—Hede för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor att utgå av låne-medel.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *C. J. G. Swartz*, *J. Nilsson* i Skottlandshus, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *H. F. Lamm*, *J. Jeansson*, *P. B. Nilsson* i Landeryd och *J. Erlansson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att herrar *J. Olofssons* och *J. P. Johanssons* samt *C. Ericsons* m. fl. i ämnet väckta motioner icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr vice talmannen: Som kammren torde finna, finnes det på denna punkt en reservation. Det förhåller sig nämligen så, att vid 1912 års riksdag beslöts, att en statsbana skulle byggas mellan Sveg och Hede. Man hade då klart för sig, att man på den banan icke kunde anlägga några ekonomiska synpunkter. Allting tydde på, att banan skulle bliva av den art, att den knappt nog skulle bära driftkostnaderna. Det beslöts då, att den skulle byggas av skattemedel till en beräknad kostnad av 2,952,000 kr. under vissa förutsättningar, såsom att de intresserade parterna skulle bidra med fri mark, slipers etc. etc. Av det anslag, som då beräknades har beviljats 2,450,000 kr., och det återstår i runt tal 500,000 kr. Redan 1918 framhöll styrelsen, att i likhet med andra banor, som höllo på att byggas, de beräkningar, som gjorts 1912 icke höllo streck och att man redan 1918 kunde beräkna, att banan skulle kosta 6,325,000 kr. Med känslan för dess dåliga bärighet ansåg även

styrelsen sedermera, att man skulle taga den, liksom alla övriga banor, som tidigare beslutats, i ett långsammare tempo än man först hade tänkt sig, och att man för banan skulle varje år anvisa 1,200,000 kr. För 1919 beviljades också 1,200,000 kr., men banbygget har kommit att belrivas i ännu långsammare tempo än man på grund av finansiella synpunkter tänkt sig, beroende på att det varit rätt svårt att i dessa trakter uppbringa tillräckligt med arbetskraft.

Situationen är därför denna, att 1919 års anslag ännu är orört, och järnvägsstyrelsen har med hänsyn till det nyss anförda ansett, att man kunde nöja sig med att låta beloppet vara tillräckligt såväl för 1920 som för 1921 och har därför icke gjort framställning om något anslag för nästa år. Nu har en motion blivit väckt av representanten för det län, varigenom banan skall gå, och det har begärts, vill jag erinra mig, att riksdagen skulle bevilja 1,200,000 kr. Dessutom har K. B. i Jämtlands län kommit in och liksom motionären framhållit den besvikelse, som denna trakts innevanare känna över det långsamma sätt, varpå denna bana har blivit utförd och att de nästan anse, att arbetet helt och hållet avstannat. Därtill har K. B. i Jämtlands län fogat ett meddelande, att den omständigheten, som föranledde statens järnvägar att så att säga stoppa banbygget, nämligen bristen på arbetskraft, nu icke längre förefinnes, utan att man tvärtom kan vänta, att det skall uppstå arbetslöshet. Därför har K. B. gjort hemställan till K. M:t, vilken hemställan blivit överlämnad till statsutskottet, att man skulle påskynda byggandet av denna bana. Den avdelning, som haft att förberedelsevis behandla detta ämne, kunde ju icke neka till, att det fanns ett visst fog i den framställning som gjorts. De ekonomiska synpunkterna kan man i detta fall icke låta behärska frågan i sin helhet, då ju den ursprungliga tanken, varför banan skulle byggas, var framkallad av nationella och kulturella synpunkter.

Emellertid har avdelningen å sin sida icke kunnat finna, att det var av behovet påkallat att göra någon förstärkning i anslaget, då statens järnvägar ansågo, att man med de medel som funnos skulle kunna fortsätta arbetet under 1920 och 1921. Men den har icke velat ställa sig avvisande till tanken på ett raskare tempo, och då tänkte man sig att hemställa till vederbörande, huruvida de vilja taga i övervägande ett påskyndande av denna banas byggande. När avdelningens utlåtande kom i statsutskottet in pleno, blevo meningarna delade, och det väcktes ett förslag, att man skulle bevilja resten av det anslag, som ursprungligen tänkts, eller 500,000 kr. Utskottet var delat i två hälfter, och det var endast på den förseglade sedeln, som utskottet kom att fatta det beslut, som föreligger, ehuru naturligtvis icke alla de, som hade röstat mot den halva miljonen, reserverade sig. Mina medreservanter och jag hava i alla fall den uppfattningen, att man i likhet med vad statens järnvägar och K. M:t sagt icke bör bevilja några medel för nästa år i överensstämmelse med de synpunkter, som jag sökt göra gällande ti-

*Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede.
(Forts.)*

Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede.
(Forts.)

digare med avseende på statsutskottets och fjärde avdelningens ställning till utgifterna för kapitalökning. Nu var det här en överraskning för mig, att den halva miljonen skulle utgå av lånemedel, vilket skulle innebära en avvikelse från vad riksdagen på sin tid bestämt, nämligen att banan med hänsyn till dess dåliga bärighet skulle bekostas av skattemedel, men jag har förvissat mig om, att det är en misskrivning, och att även majoritetens mening är den, att kostnaden skall täckas med skattemedel. I varje fall finnes det intet, som i den punkten strider mot reservanternas ståndpunkt, ty när det diskuterades i statsutskottet förelåg icke något annat spörsmål än det, att banan skulle bekostas av skattemedel.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag yrka avslag på statsutskottets hemställan i denna punkt och bifall till den därtill fogade reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Den föregående ärade talaren har ju rätt utförligt redogjort för gången av detta järnvägsbygge, så att jag skall icke upptaga kammarens tid med detta. Jag ber endast att ytterligare få fästa uppmärksamheten på att redan 1912 beslöt riksdagen anläggandet av denna järnväg, och jag erinrar mig mycket livligt den entusiasm för denna järnvägsanläggning, som väcktes här i kammaren genom ett anförande av en dåvarande representant för Jämtlands län, rektor Sehlin. Det var ett varmhjärtat anförande, där han framhöll just de synpunkter, som voro de bärande för beslutet om denna järnväg, nämligen de kulturella synpunkterna och viljan att tillgodose denna landsdel med bättre kommunikationer, så synnerligen vanlottad som den är i sådant avseende. Genom omständigheternas makt har sedan de förhoppningar, som ortsbefolkningen där uppe knöt till riksdagens beslut, undan för undan börjat grusas och det är fara värt, att den generation, som fick glädja sig åt riksdagens beslut 1912, hinner dö ut, innan järnvägen kommer till stånd. Det är väl ändå icke ett företag av den stora omfattning, att riksdagen bör på ett sådant sätt skjuta undan infriandet av ett löfte, som den gav vid en tidpunkt, då landets ekonomi i stort sett säkerligen icke var bättre än den är i närvarande stund. Järnvägsstyrelsen hade också 1918 den tanken, att järnvägen skulle fullbordas genom ett årligt anslag av 1,200,000 kronor, men har sedermera ändrat mening och velat allt mer och mer skjuta denna järnväg i bakgrunden. Statsutskottets majoritet har ansett, att billighetsskäl och starka sådana tala för att riksdagen i detta fall visar något större förståelse för denna landsdels befolkning än som järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t av omständigheternas makt ha ansett sig böra göra. Jag klandrar icke järnvägsstyrelsen för dess sparsamhet och försiktighet, och jag klandrar icke heller Kungl. Maj:t, som icke velat mot järnvägsstyrelsens hemställan åska medel hos riksdagen. Men jag anser å andra sidan, att det tillkommer utskottet och riksdagen att anlägga också något andra synpunkter på denna fråga än vad järn-

vägsstyrelsen och Kungl. Maj:t känt sig skyldiga att göra. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att landstinget anslagit medel till inlösen av mark, vilken mark redan är inlöst, samt att sliprar anskaffats på ortsbefolkningens bekostnad — utlägg, som de sålunda underkastat sig i förhoppning om att järnvägen snabbare skulle komma till stånd. Det är icke rimligt, och det skulle för dem kännas synnerligen hårt, om riksdagen nu, när motioner i frågan föreligga, skulle säga blankt nej. Motionärerna hava begärt 1,200,000 kronor på 1921 års stat, men utskottet har ansett, att detta belopp skäligen skulle kunna nedsättas till 500,000 kronor, vilket jämte det belopp, som står till järnvägsstyrelsens förfogande, skulle sätta järnvägsstyrelsen i stånd att under år 1921 på ett mera rationellt sätt bedriva arbetet med denna järnvägs fullbordande. Så illa är det väl icke ställt för staten, att vi icke kunna inrymma 500,000 kronor i budgeten. Det skulle bli en stor besvikelse för ortsbefolkningen däruppe, därest riksdagen behandlade denna fråga lika kallsinnigt som järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t.

Det är dessa synpunkter, som hava varit vägledande för statsutskottet, när det här trots sin sparsamhetstendens i övrigt dock ansett sig böra i någon mån gå ortsbefolkningens krav och önsknin- gar till mötes.

En av orsakerna, varför järnvägsstyrelsen undanskjutit och fördröjt denna järnvägsanläggning, har varit arbetsförhållandena där uppe. Jag anser nog, att järnvägsstyrelsen därvidlag handlat riktigt när den tagit i på det sätt, som skett, för att om möjligt bringa en annan ordning till stånd. Jag vill icke närmare gå in på detta område. Förhållandena lära emellertid även i detta avseende hava utvecklat sig till det bättre. Enligt den framställning, som Konungens befallningshavande i Jämtlands län gjort till Kungl. Maj:t i detta ämne, lär det nu vara god tillgång på arbetskraft i Jämtland, och det är till och med fara för arbetslöshet. Detta synes mig ytterligare vara ett skäl, varför riksdagen bör följa den anvisning, som givits av statsutskottet.

Såsom den föregående ärade talaren anmärkte, har det kommit att bli ett tryckfel i utskottets hemställan. Det står »att utgå av lånemedel»; detta skall vara »att utgå av skattemedel». Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa, att kammaren måtte biträda förslaget om att riksdagen må till fortsättning av statsbanan Sveg—Hede för år 1921 anvisa ett reservationslag av 500,000 kronor att utgå av skattemedel. Jag hemställer till herrar ledamöter av denna kammare, att denna gång låta det goda hjärtat tala. Jag tror, att det icke är ur vägen, att man någon gång även anlägger sådana synpunkter, och jag yrkar därför bifall till det av mig sålunda ändrade förslaget.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Herr talman, mina herrar! Det råder icke någon tvekan inom riksdagen huruvida denna järnväg skall komma till eller ej. Beslutet om byggandet fattades för flera år tillbaka, men orsaken till att byggandet gått så

*Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede
(Forts.)*

Anslag till
statsebanan
Sveg—Hede.
(Forts.)

sakta är till stor del beroende på orten där uppe själv och att de arbetskrafter, som behövas för arbetets bedrivande, krånglat. Arbetsförhållandena hava varit olidliga, så att järnvägsstyrelsen har tvingats att i stor utsträckning avbryta arbetet. Nu är det så, att pengar finnas till förfogande för åren 1920 och 1921, och så ansträngd som budgeten för närvarande är kan det väl icke vara skäl att bevilja mera pengar, än som äro nödvändiga för det arbete, som man ansett sig skola utföra.

Här har från statsutskottets ordförandes sida talats om de uppoffringar, som orten själv gjort för järnvägens tillkomst. Men dessa uppoffringar äro väl icke större, än de som fordrats från samtliga de orter, där statsjärnvägar skola anläggas. Den mark, som järnvägen skall byggas på, släppes till av landstinget och orten däruppe, och jag vågar påstå, att dessa uppoffringar icke i realiteten äro stora, därför att värdet av marken, där järnvägen skall gå fram, är icke så stor, förrän järnvägen blivit byggd; först därigenom får den högre värde.

Om nu riksdagen skulle bevilja dessa pengar, som motionärerna begärt, så befarar jag, att det möjligen kan komma att tolkas såsom en påstötning på järnvägsstyrelsen att bedriva arbetet i hastigare tempo, huru arbetsförhållandena än må vara. Jag undrar om det är rimligt från riksdagens sida att på det sättet premiera den syndikalism som uppträder där. Jag tror, att man bör gå lite försiktigt fram och att arbetet bör kunna ordnas så, att man icke absolut blir tvungen att göra sig beroende av sådana orimliga krav som nu ibland bliva framställda. Jag tror därför, att riksdagens första kammare gör klokt, om den icke följer motionärerna och ber jag därför att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Olofsson: Då jag burit fram motionen i denna fråga, må det tillåtas mig att säga några ord.

Det är redan framhållet, att beslutet om denna bana fattades redan 1912, och de som voro med då torde väl minnas, huru ortsbefolkningen mottog detta beslut. Det var med en entusiasm och glädje, som man får söka efter, och det kan man förstå, när socknarna däruppe ligga så avsides och det är fullständigt brist på kommunikationer. Jag har i statsutskottet demonstrerat huru läget är för dessa socknar, och jag skall taga mig friheten att även göra det här. Det är givetvis många i kammaren, som icke känna till dessa trakter. Jag har varit däruppe och är förtrogen med läget. Jag skall taga till utgångspunkt den trakt, som riksdagsmannen Bergman i andra kammaren bebor. Han har tjugo mil till närmaste stad och lasarett, och jag behöver icke säga herrarna vad detta betyder. Det inträffar ofta sjukdomsfall, då man icke kan få hjälp i tid, utan det blir döden. Man kan tänka sig fall av blindtarmsinflammation, då man får färdas flera mil efter häst för att komma till närmaste järnvägsstation och sedan fortsätta till lasarettet. Och det är alldeles otänkbart att få någon hjälp på närmare håll. Herr

Bergman har över tretton mil till närmaste station åt söder, nämligen Sveg, och tio mil till närmaste station i Norge. Och det är många stora byar och socknar, som ligga väster om den trakt jag nu talar om och som hava närmare till Norge. Förbindelsen i handelsavseende går huvudsakligen över Norge. Är det då rim och reson, menar jag, att en sådan landsända skall få vänta så länge på en för så lång tid tillbaka beslutad järnväg. Därtill kommer, att ortsbefolkningen däruppe, såväl socknar som bolag, hava förbundit sig och redan gått i författning om leverans av 60.000 slipers, som redan äro anskaffade. Det var nämligen beslutat så, att banan skulle bliva av billigare typ, en tertiärbana, och att socknarna skulle bekosta slipers själva. Jämtlands läns landsting har iklätt sig förbindelse för jordlösen. Jag skulle vilja fråga de herrar reservanter, som nu icke vilja gå med på banans påskyndande, vad skall ortsbefolkningen göra med dessa anskaffade slipers? De ligga och förfaras. Skall staten, sedan denna banbyggnad kommit till stånd, bekosta slipers, sedan de blivit till hälften uppruttade eller hur är meningen? Jag tycker verkligen alla skäl tala för att man skyndar på med banans byggande. Jag skall påpeka, huru det egentligen förhåller sig härvidlag. Det är en fattig provins, när det gäller jordbruk, det är en fattig provins, i vad som gäller industri, men det är en rik provins, i vad det gäller skog. Jag tror mig icke säga för mycket, om jag påstår, att värdet av den skog, som från Härjeådalen flyter ner till bolagens sågverk och fabriker genom älvarna, uppgår till ett belopp av 500,000,000 kronor för de gångna 50 åren. Har icke staten av dessa miljoner fått sin tribut? Det är givet, att dessa bolag beskattats och att staten till stor del fått inkomst genom dessa skogsvärden som funnits i Härjeådalen. Är det då för mycket, att riksdagen skyndar på att låta denna avlägsna landsända få kommunikationer, då den själv i åtskilligt bestrider kostnaderna. Jag tror att, om t. ex. en av reservanterna här, nämligen förre finansministern Swartz, vore hänvisad att bc i denna avlägsna landsända med dess dåliga kommunikationer, han då verkligen icke skulle hava stått såsom reservant här. Men han är van att se allt i pengar. En finansminister är van att räkna med pengar, och det gör, att man icke bör förvåna sig så mycket, men jag är övertygad att, om dessa personer voro hänvisade att bo i dessa trakter, skulle de icke stå här såsom reservanter. Jag vill också säga mot järnvägsstyrelsen, att det nog finnes skäl för att den icke vill forcera byggnadsarbetet, då arbetsförhållandena äro så besvärliga, men först och främst lär det bero därpå, att järnvägschefen nog får sina knuffar gång på gång, att järnvägarna gå med så dåligt ekonomiskt resultat. Och då kan man icke förundra sig över, att han försöker hålla tillbaka en sådan här bana, som det egentligen icke kan bliva någon finansiell bärighet av, utan han vill försöka att så vitt möjligt visa, att statens järnvägar skola bära sig. Det är en synpunkt, som från hans sida kan vara riktig, men ser man saken ur kulturell synpunkt och från det nödlidande folkets sida, som har stora besvärligheter att anskaffa, vad de nödvändigt be-

*Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede.*
(Forts.)

Anslag till
statelbanan
Sveg—Hede.
(Forts.)

höva, och har man lite mera hjärta i bröstet, så bör man icke bara se på kronan.

Jag skall icke vidare uppehålla kammaren, utan ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag, med den ändring som statsutskottets ordförande nu angivit.

Herr S w a r t z: Det är ju möjligt, att jag såsom enskild person, om jag bodde i Härjeådalen, skulle hava alldeles samma önskan och se på denna sak ur den synpunkt, som den föregående ärade talaren. Det är ju klart och tydligt att, om man saknar något, som måste erkännas vara ett ganska nödvändigt behov, längtar man efter att få det, och det kan hända, att man skulle göra allt vad man kunde för att få det, och jag undrar icke på att såväl den siste talaren som andra personer från dessa trakter hava en livlig önskan att så snart som möjligt få denna järnväg fullbordad. Men när den siste ärade talaren behagade vända sig till mig i det sammanhanget såsom f. d. finansminister, vill jag säga, att jag icke är alldeles säker på att min enskilda privata synpunkt på frågan, som jag nog skulle anlägga, om jag vore i hans ställe och bodde i Härjeådalen, nödvändigtvis skulle influera på min uppfattning om vad som vore riktigtast att göra såsom finansminister, och det är precis samma uppfattning jag har om nödvändigheten att skilja mellan det ena och det andra intresset, som gör, att jag heller icke såsom medlem av statsutskottet har kunnat ställa mig på annan ståndpunkt än där jag står. Jag finner den mycket naturlig denna vädjan till hjärtat, men jag vet icke, om det är så alldeles riktigt att såsom representant för statsutskottet hemställa till kammaren att låta hjärtat tala i den ena eller andra punkten. Jag förstår för min del verkligen icke, varför hjärtat skall tala vid *den* punkten och icke i allmänhet, där det har något att säga, men jag befarar, att det då skulle gå ganska galet med statsutskottets utlåtanden i allmänhet. Jag tror därför, att det är lämpligt, att statsutskottet håller sig mera på den realistiska linjen än egentligen på känslolinjen. Är det nu så som det bör vara, tror jag, att man har mycket goda skäl för att biträda den ståndpunkt, som reservanterna här intagit.

Den ärade talaren från statsutskottet, som först hade ordet, jag menar statsutskottets ordförande, sade att, om det icke går fortare med banbyggandet än det gör nu, vore den generation kanske död, som varit med om att besluta detta och glatt sig åt beslutet, innan beslutet bleve satt i verket. Det är ju mycket möjligt. Jag förmodar, att en och annan redan har dött. Det är icke gott att veta, huru länge livslängden varar, men att hela generationen skulle hinna dö ut, därför att man icke vill på enskild motion giva 500,000 kronor till fortsättande av en banbyggnad, vartill det finnes tillgång på 1,200,000 kronor, och då järnvägsstyrelsen förklarar, att man med detta kan sköta arbetet under 1920 och 1921, det synes mig vara en något för djärv slutledning.

Det har bland annat framhållits såsom ett skäl för bifall till

framställningen, att man från början haft för avsikt, att man skulle få 1,200,000 kronor om året i anslag. Det får jag för min del säga, att jag icke kan erinra mig, men jag vill icke bestrida uppgiften, då den nu kommer från det hållet. Dock vill jag säga, att det är väl icke bara dessa förhoppningar, som under dessa tider gäckats, utan det är även åtskilliga andra föreställningar och förhoppningar, som man gjorde sig för sju å åtta år sedan, som visat sig icke kunna hålla streck, och det beror på omständigheter, som sedermera inträffat.

Nu har samme ärade talare påstått, att den ekonomiska situationen icke vore värre nu än 1912. Ja, jag gratulerar den ärade talaren, om han personligen har den erfarenheten, men jag är övertygad, att vem som helst skulle kunna intyga, att åtskilligt har ändrat sig sedan 1912. Jag tror således, att det skälet icke kan vara vidare hållbart.

Nu säger emellertid också den ärade talaren, att man skall giva 500,000 kronor åt järnvägsstyrelsen, på det att järnvägsstyrelsen måtte bli i tillfälle att på ett mera rationellt sätt än eljest fullborda arbetet däruppe. Det är mycket möjligt, men jag finner icke några som helst aktstycken, som bestyrka det. Det torde vara järnvägsstyrelsen, som i detta fall har att yttra sig om på vilket sätt, det är mest rationellt att nu bedriva arbetet, och från järnvägsstyrelsens sida föreligger icke annat än ett uttalande att 1,200,000 kronor kan räcka till för arbetets fullbordande under år 1920 och 1921. Vill man nu verkligen söka få riksdagen med på ett sådant beslut, vill det synas mig vara rimligt, att man inhämtar utlåtande från järnvägsstyrelsen, som är den som skall använda pengarna, huruvida det kan vara lämpligt att på detta sätt öka ett anslag, som den själv icke ansett vara behöfligt. Att utan vidare på enskild motion göra ökning i budgeten på 500,000 kronor under en tid, då den är så spänd av olika anledningar synes mig vara något, som icke precis stämmer med den betänksamhet, som synes mig från riksdagens sida böra utövas i sådana här ting, och i allmänhet ställer sig riksdagen synnerligen försiktig mot äskanden från enskilt motionärhåll, utan att dessa på något sätt blivit prövade av myndighet. Och har då, såsom i detta fall, ett äskande verkligen blivit prövat av myndigheter, i detta fall järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t, och dessa myndigheter icke funnit skäl att godkänna äskandet, synes betänksamheten böra vara ännu mycket större. Jag har såsom ledamot av statsutskottet icke kunnat komma till något annat resultat, än att jag skulle anse mig svika min plikt såsom medlem av statsutskottet, om jag läte andra åsikter få göra sig gällande, än dem jag nu framfört. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Att döma av den kraft, med vilken den siste ärade talaren deltagit i denna debatt, kunde man få den föreställningen, att verkligen stora ekonomiska intressen stode på spel, därest statsutskottets hemställan i denna del bifölles. Jag inlägger en bestämd gensaga mot att så skulle vara förhållandet. Det

Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede.
(Forts.)

är icke en så stor ekonomisk innebörd i statsutskottets föreliggande förslag. att man på något som helst sätt kan tala om att vi skulle handskas lättvindigt med statens ekonomi genom att ställa oss på den ståndpunkt, som utskottsmajoriteten intager — det ber jag få försäkra herrarna — och det skall icke lyckas att bibringa, någon som verkligen söker bilda sig en mening i frågan, den föreställningen, att det är någon så stor ekonomisk innebörd i utskottets förslag. Frågan är för det första: skall järnvägen fullbordas eller ej? Om järnvägen skall fullbordas, är frågan den, om man går för långt, då man i 1921 års budget anslår ytterligare 500,000 kronor till ändamålet, eller om man skall skjuta upp banans färdigbyggande? Blir det lättare att framdeles realisera det? Eller kanske det är meningen, att inställa järnvägsbygget och återkalla det beslut riksdagen en gång fattat och låta de medel, som anvisats, bli till ingen nytta? Detta torde vara uteslutet. Meningen är väl, att vad som beviljats skall följas av flera anslag, så att järnvägen kommer till stånd. Det är visserligen sant, att enligt uppgifterna skulle här finnas 1,200,000 kronor, men de reduceras genom vad järnvägsstyrelsen använt och använder under år 1919 och innevarande år. Järnvägsstyrelsen har ju själv år 1918 sagt, att det fordras 1,200,000 kronor årligen för arbetets fullbordan inom beräknad tid. Riksdagen bör underlätta möjligheten för järnvägsstyrelsen att rationellt bedriva arbetet 1920 och 1921 och bör därför öka tillgängliga medel 1,200,000 till 1,700,000 kronor. Det torde icke lyckas att bibringa någon den uppfattningen, att ett bifall till utskottets förslag skulle komma att tolkas på sådant sätt, att järnvägsstyrelsen därigenom av riksdagen blivit uppmanad att fortsätta banbyggnaden, huru förhållandena på arbetsmarknaden än äro där uppe. Det ligger i sakens natur, att riksdagen ger järnvägsstyrelsen allt möjligt stöd, när det gäller att se till, att arbetsförhållandena bliva normala och att icke en liten grupp arbetare får terrorisera arbetsmarknaden. Riksdagen har det förtroendet för järnvägsstyrelsen, att den ej i detta avseende låter sig påverkas av den omständigheten, att riksdagen här beviljar ytterligare 500,000 kr. för att i någon mån påskynda banbygget i Norrland. Vad händer ifall reservanterna segra? Järnvägsstyrelsen sätter sig med armarna i kors under åren 1920 och 1921 och icke ett spadt tag ges däruppe! Reservanterna förneka detta, som dock klart framgår av innebörden i den framställning, som järnvägsstyrelsen gjort hos Kungl. Maj:t beträffande 1921 års riksstat. Jag anser emellertid, att riksdagen icke har rättighet att på detta sätt ställa sig likgiltig mot en del av landet eller låta dess kommunikationsfråga fullständigt råka i förfall. Riksdagen har skyldighet att se till, att det blir något bättre och bekvämare för folket i dessa delar av landet, vilket har att kämpa mot svårigheter, varom flertalet av dem, som gå på de bekväma gatorna i Stockholm, icke har någon verklig föreställning. Det är någonting annat att frakta en mjölsäck kanske 15 å 20 mil i ödemarken, än att gå en eller annan trappa upp i husen i Stockholm, vilket dock många beklaga sig över. Man får icke på detta sätt motarbeta en hel landsändas intressen, och det kan ej skada

att få ögonen öppnade för skillnaden i det liv de föra, som bo där uppe, och det bekväma livet i en storstad. Dessa människor äro dock också svenska medborgare. Jag får be om ursäkt, att jag blir litet varm, när jag talar om denna fråga, men jag blir upprörd, när jag ser, med vilken likgiltighet man betraktar de krav, om vilka befolkningens däruppe hela intresse koncentrerar sig och varom deras tankar och förhoppningar ständigt kretsas.

Jag vagar påstå, att staten nu har bättre råd än den hade 1912; nationalförmögenheten är större nu än då, det är lättare att nu komma ut med 500.000 kronor. Jag ber således, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Schotte: Herr greve och talman! Jag begärde ordet, när den ärade talaren på Norrköpingsbanken sökte att i allt för hög grad lägga finansiella synpunkter på denna fråga, varigenom dessa kommo att spela en större roll än de i själva verket böra. Nu har han erhållit svar från statsutskottets ordförande, men jag kan icke neka till, att denne å sin sida lägger på spörsmålet kanske en smula mera vikt än det, sådant det nu föreligger, egentligen förtjänar. Det är i själva verket icke så stor skillnad mellan utskottets och reservanternas förslag, men jag kommer i alla händelser att av full övertygelse rösta för utskottets hemställan, och detta framför allt med hänsyn till den psykologiska inverkan på folket i dessa trakter, som ett avslag skulle medföra. Det kunde tolkas som ett undanskjutande, låt vara bara under ett år, av ifrågavarande banas tillkomst. Det är alldeles givet, att så utomordentligt stora förhoppningar fästas vid denna järnväg, att t. o. m. bara den omständigheten, att riksdagen avvisar denna motion, komme att för denna befolkning framstå som en farhåga för att hela banans utförande skall uppskjutas till en oviss framtid eller att den icke alls skall komma till utförande. Det tror jag icke är reservanternas mening, så att den farhågan är obefogad, men jag tror också, då det icke är fråga om större belopp än här, att det är riktigt och välbetänkt, såsom ett erkännande av de svåra förhållanden i kommunikationshänseende, som påvisats, och de vanskligheter, folket i dessa trakter ha att kämpa emot, jämte de fördyrande förhållanden, varunder de leva fram sitt liv, att bifalla utskottets förslag.

Det har sagts, att det skulle innebära en fara för ordnade arbetsförhållanden om järnvägsstyrelsen nu finge ifrågavarande anslag, som den kanske skulle anse sig böra förbruka, även med fara att driva arbetskostnaderna i höjden. Det är en sak, som man icke här har att fästa sig det ringaste vid. Järnvägsstyrelsen kommer naturligtvis att driva arbete på lika rationellt sätt, vare sig den får dessa medel eller får nöja sig med där förutan tillgängliga medel, men givet är att, om järnvägsstyrelsen får nu ifrågasatt anslag, så har den större möjlighet att driva arbetena väl och större möjlighet att föra fram banbyggnaden på ett ekonomiskt sätt. Det är även så, att den omständigheten, att arbetsförhållandena vid ifrågavarande banbygge icke varit så som de skulle, är huvudskälet, varför järnvägsstyrelsen icke av 1920 års riksdag begärt anslag. Men dessa förhållanden torde nu

Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede.
(Forts)

Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede.

(Forts.)

väsentligt förändrat sig, därigenom att enligt vad som upplysts, i dessa trakter av Jämtlands län nu snarare råder arbetslöshet än överflöd på arbete.

Det må vidare framhållas, att folket i dessa bygder fäst mycket stort intresse vid fortsättandet av denna järnvägsbyggnad, och den hoppas att även, om det förslag, som väckts om undersökning angående banans fortsättande fram mot riksgränsen nu av Kungl. Maj:t avvisats, detta icke skall betyda att banans fortsättande för all framtid undanskjutes. Jag har icke något, att invända emot detta avvisande, under förutsättning att detsamma endast betyder att *för närvarande* åtgärder i sådan riktning icke äro lämpliga. Men sammanställt med ett avslag å statsutskottets här gjorda hemställan skulle emellertid berörda avvisande lätt få en annan prägel och göra att folket förlorade sina förhoppningar i avseende å förbättrade kommunikationer.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag med den av herr Kvarnzelius gjorda rättelsen.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Jag begärde ordet i anledning av det varma anförandet av statsutskottets ärade ordförande. Jag tror dock att han gjorde sig skyldig till någon överdrift då han sade, att om icke dessa penningar beviljades, komme under de närmaste tvenne åren, 1920 och 1921, arbetet på ifrågavarande bana att ligga nere. Men så är ingalunda förhållandet. Såsom framgår av utskottets utlåtande, finnas pengar disponibla för dessa tvenne år. Vidare var hans framställning gjord på sådant sätt, att det nu skulle vara fråga om, huruvida denna banbyggnad helt och hållet skulle inställas. Men det kan jag försäkra kammaren, att någon diskussion härmed icke varit uppe i statsutskottet. Huruvida utskottets ordförande diskuterat en sådan möjlighet på annat håll, det vet jag icke, men jag tror icke, att bland utskottets och icke heller bland kammarens ledamöter den meningen eller någon som helst tanke gör sig gällande på att icke banan i enlighet med riksdagens tidigare fattade beslut skall färdigbyggas.

Vidare talade han om den entusiasm, som vid beslutets tillkomst i riksdagen givit sig tillkänna, och denna entusiasm fanns även hos denne talare, när han talade för utskottets förslag. Jag tror, att om något av den entusiasmen visat sig, då det gällde att bygga järnvägen, det varit nyttigt för arbetets bedrivande på ett rationellt sätt. Entusiasmen tyckes nu icke vara så stor där uppe, och det tycks icke brådska med järnvägens tillkomst, då man icke kan få arbetare att utföra det som är nödvändigt. Om arbetet hade kunnat bedrivas i raskare tempo, så hade säkert järnvägsstyrelsen icke uraktlåtit att inkomma till Kungl. Maj:t med en penningbegäran, och jag är övertygad att Kungl. Maj:t icke heller hade uraktlåtit att göra en framställning till riksdagen om det ansetts möjligt att på detta sätt använda penningarna.

Här föreligger icke någon annan skillnad mellan reservanternas och utskottets ståndpunkt än den, att reservanterna anse, att med penningarnas beviljande kan anstå, till dess de äro erforderliga, medan

utskottets majoritet ansett, att de böra beviljas i förskott. Penningarna kunna emellertid icke användas i större utsträckning än förhållandena tillåta, och därför tror jag att vi skola låta anstå med beviljandet av penningar, till dess det verkligen visar sig vara behöfligt, och ber på grund härav att få yrka bifall till reservationen.

*Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede.
(Forts.)*

Herr vice talman: Det finnes icke så mycket att tillägga i denna fråga, som enligt min mening är tillräckligt debatterad, men jag kan icke låta ett yttrande, som blivit fällt, passera utan att säga några ord.

Vad den näst föregående talaren beträffar, är det beklagligt, att han icke fortfarande innehade civilministerämbetet förra gången, då detta ärende inkom till Kungl. Maj:t och då det behandlades i konseljen. Det hade då blivit ett annat resultat Kungl. Maj:t kommit till, och man hade i detta fall haft ett förslag om anslag att stödja sig på.

Vad beträffar det yttrande, som statsutskottets ordförande hade, kan jag icke annat än inlägga min livligaste protest däremot. Utskottets ordförande vet, att utskottet i denna fråga var delat i två delar, att inom såväl den ena som den andra funnos både stads- och landsbygdsrepresentanter, och landsbygdsrepresentanter finnas även bland reservanterna, och den omständigheten att man bor i Stockholm och promenerar på Stockholms gator, hindrar icke att man i statsutskottet opartiskt behandlar föreliggande fråga. Jag tror, att de herrar, som komma från landsbygden, trafikera gatorna i Stockholm lika livligt som de, vilka här äro bosatta, och att man således i det avseendet icke får tillskriva dessa några förmåner framför personer, som icke bo i Stockholm. Jag kan icke annat än protestera mot uttrycket, att vi skulle hava vanvärdat detta ärende eller att vi med likgiltighet för innevånarnas i Härjedalen intressen behandlat detsamma.

Då jag i mitt första anförande tydligt poängterade i avseende å den s. k. minoritetens åsikt i denna fråga, att de även ansågo att med bortseende från ekonomiska förhållanden och med utgående från de synpunkter, som voro bestämmande, då riksdagen beslöt denna bana, man skulle anmoda Kungl. Maj:t att taga i övervägande huruvida icke denna bana kunde byggas något snabbare än som framgår av järnvägsstyrelsens avgivna yttrande, så ber jag, herr talman, även att med hänsyn härtill få vidhålla mitt yrkande.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag hade icke tillfälle att i statsutskottet deltaga i detta ärendes behandling, men hade jag det gjort, skulle jag kommit att tillhöra den majoritet som nu förordar beviljande av ett anslag å 500,000 kronor å 1921 års stat. Jag hade därtill drivits icke enbart eller i första hand av känsloskäl utan av förståndsskäl, och jag tror, att det vore klokt av riksdagen att på detta sätt understryka att vid arbetets fortsättande i Härjedalen arbetstakten skall ökas. Man förstod nog där uppe, när arbetets försenande och minskningen i dess intensitet kom till stånd på grund av kristiden, och det skälet ägde säkerligen även för ortsbefolkningen giltighet, så länge ifråga om arbetsförhållandena rådde de oegentligheter, mot

*Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede.*
(Forts.)

vilka man från järnvägsstyrelsens sida reagerat. Men sedan kristiden nu är över och sedan landshövdingen i länet betygat, att hänsyn av nyss nämnd art icke vidare behöver förekomma, förefaller det mig klokt och riktigt att ånyo upptaga arbetet, åtminstone tillnärmelsevis i den omfattning, som vid beslutet om banans byggande ställdes i utsikt. Och det förefaller mig icke lämpligt att, såsom en talare från Skåne, göra gällande, att ett bifall till utskottets förslag skulle innebära en demonstration mot järnvägsstyrelsens uppträdande mot de orimliga arbetareanspråken eller kunna tolkas såsom ett godkännande av syndikalisternas uppträdande. Det är icke alls motiv, som i någon mån kunna tilläggas ett sådant beslut av riksdagen, utan detta innebär, att tillbörlig hänsyn skall tagas till ortsbefolkningen och till att riksdagen själv, som tidigare prövat saken, kommit till det resultatet, att tillräckliga skäl för påskyndande av banans byggande föreligga.

Herr Swartz betonade, att genom bifall till utskottets förslag, man skulle på grund av enskild motion öka budgetens utgiftssiffra med 500,000 kronor, och erinrade om, att man även i statsutskottet erkände, att lämpligheten av att göra så kunde sättas ifråga. Jag får då erinra, att den enskilda motionen i detta fall icke innefattar ett nytt beslut i själva saken. Sakskälen för banans tillkomst hava tidigare prövats, och det gäller nu endast att undersöka kraven ifråga om ett snabbare utförande och större intensitet i arbetet. Jag erinrar att, när vi komma till en annan huvudtitel, utskottet i en punkt förordar, att riksdagen skall på grund av enskild motion fatta ett beslut som, såvitt jag förstår, kommer att belasta 1921 års stat med mångdubbelt större belopp än det, ett bifall till nu föreliggande betänkande skulle innebära. Visserligen innebär nämnda motion icke ett så stort anslag nu, men den förutsätter att på 1921 års tilläggsstat skall beviljas ett belopp, att omedelbart tagas i anspråk, som är mångdubbelt större än detta. Jag tror således man kan säga, att när tillräckligt viktiga intressen sådant fordra, kan det inträffa, att man finner sig böra göra undantag från en allmän regel.

Jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag med den förändring, som påyrkades av herr Kvarnzelius.

Herr Björkman: Jag har begärt ordet egentligen för att en röst från landets sydligare delar skulle höras till förmån för statsutskottets förslag. Den som i likhet med mig haft tillfälle att komma i någon beröring med bygderna där uppe, den omfattar med glädje varje tillfälle att hjälpa dessa bygder i deras svårigheter och begagnar alltid tillfället att lägga sin röst till förmån för dessa i så hög grad försummade delar av vårt land, och bland de mest försummade av dessa befinner sig Härjedalen. Det är på sådan grund, herr talman, som jag röstar för utskottets förslag med den ändring, som av herr Kvarnzelius däruti påyrkats.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag kan icke underlåta att säga ett ord i anledning av att det så starkt betonats, att man icke bör gå med på statsutskottets hemställan, därför att en enskild motio-

när här gjort framställning. Jag ber då herrarna vara goda och slå upp sid. 11 och 12 i betänkandet, där herrarna skola finna, att samme person, som nu anser det omöjligt att anslå medel på grund av enskild framställning, varit med om att tillstyrka ett anslag å 2,950,000 kronor för fortsättning av posthusbyggnaden i Göteborg på grund av enskild motion. Då var det inga svårigheter. Enda skillnaden är, att anslaget i detta senare fall skulle täckas genom lånemedel, men jag frågar eder, mina herrar: vilken är den sundaste finanspolitiken, att vara rundhänt med lånta pengar eller att vara rundhänt, då man kan taga penningarna direkt ur kassan? Enligt min uppfattning kommer man att stå sig längre, om man lutar till skattemedel, än om man låter anslagen gäldas genom lån.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr vice talman: Med anledning av den jämförelse herr Kvarnzellius gjort mellan detta ärende och ett föregående ber jag få säga, att det förhåller sig så, att Kungl. Maj:t föreslog förra året vad som nu motionärer tagit upp, nämligen att riksdagen skulle bevilja medel för fortsättande av byggnaden av ett posthus i Göteborg. Det var då, som vederbörande avdelning i statsutskottet och sedan även riksdagen sköt på detta ärende tills vidare, så jag kan icke finna, att man kan ställa dessa två ärenden parallella, såsom nu herr Kvarnzellius gör. Det säger sig självt, att man icke kan tänka sig sluta upp med ett hus, som man börjat bygga, och övertäcka det, när man kommit till en viss höjd, såsom det var meningen förra året utan att detta medför visst men för byggnaden. Det är en allvarlig åtgärd, som endast i nödfall, i visst syfte bör komma i fråga. Detta syfte har ej vunnits. Därför anser jag det vara skäl att fortsätta med detta bygge.

Herr Tjällgren: Då även jag känner till att behovet av denna järnväg är synnerligen stort inom den ort, där järnvägen skall gå fram, anser jag, att utskottets beslut i föreliggande fråga är riktigt och väl motiverat. På den grund kommer jag att rösta för statsutskottets förslag.

Herr Olofsson: Jag skulle icke vilja förlänga debatten, men jag har icke fått svar på den fråga, jag framställde i mitt förra anförande. Hur är det meningen, att man skall gå tillväga med de slipers som äro framskaffade? Jag har i dag sett brev från landsfiskalen däruppe, som säger att 60,000 slipers äro anskaffade för ändamålet. Jag tycker, att det bör göras klart, huru man skall förfara med dessa slipers. Skola de ligga och fördärvas? Om de fördärvas, är det meningen, att staten skall ersätta vad som brister? Är det kommunerna, som ytterligare skola skaffa slipers för denna bana? Så ser det nästan ut, då man tänker på dröjsmålet med denna bana.

Herr Swartz: Vad den sista frågan beträffar, ber jag att få säga, att jag anser det vara en sak, som mera tillkommer den verkställande än den beslutande myndigheten att avgöra. Jag tror det

Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede.
(Forts.)

*Anslag till
statsbanan
Sveg—Hede.
(Forts.)*

vore lite svårt, att här i riksdagen besluta, huru man skall använda dessa slipers, men jag antager, att järnvägsstyrelsen har klart för sig huru det skall gå till. Jag föreställer mig, att dessa 1,200,000, som finnas tillgängliga, i någon mån kunna räcka till för styrelsen att se till, att detta slipersparti icke blir förfaret.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt med den rättelse, att det i slutet förekommande ordet »lånemedel» utbyttes mot »skattemedel» samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och godkänna den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 60 A punkten 55 med den rättelse, att det i slutet förekommande ordet »lånemedel» utbytes mot »skattemedel», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 41.

*Anslag till
inlandsbanan
Volgsjön—Gäll-
livare m. m.*

Punkten 56.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till fortsättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 3,400,000 kronor.

I sammanhang med denna anslagsfråga hade utskottet till behandling förehaft åtskilliga inom riksdagen väckta motioner angående inlandsbanan.

Uti två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 23) av herr *O. Bergqvist* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 53) av herrar *N. E. Nilsson* och *K. Bergström*, hade hemställts, att riksdagen ville för fortsättande av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor, därav 1,600,000 kronor till dess norra del mellan

Lule älv och Jokkmokks kyrkoplats, samt att riksdagen ville för påbörjande av tvärbanan Jörn—Gubbljåure å sträckan Jörn—Arvidsjauras kyrkoby och för renstakning av banan i dess helhet för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 2.000.000 kronor.

*Anslag till
inlandsbanan
Volgsjön—Gällivare m. m.*

(Forts.)

Vidare hade herr *E. Hage* m. fl. uti en inom andra kammaren väckt motion (nr 55) hemställt, att riksdagen måtte till fortsättande av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare anslå ett reservationsanslag av 8.900.000 kronor, varav 1.900.000 kronor å tilläggsstaten för år 1920 och 7.000.000 kronor å staten för år 1921, samt att så stor del av dessa summor måtte få användas till linjen Gällivare—Jokkmokk, att denna linje fortast möjligt kunde öppnas för trafik.

Slutligen hade herr *E. Hage* m. fl. uti en annan inom samma kammare väckt motion (nr 56) hemställt, att riksdagen måtte anslå ett reservationsanslag av 2.000.000 kronor för påbörjandet av arbetet å linjen Jörn—Arvidsjaur av den beslutade järnvägslinjen Jörn—Gubbljåure och att av denna summa 1 miljon måtte upptagas å tilläggsstaten för år 1920 samt 1 miljon å staten för år 1921.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på återopade grunder hemställt:

a) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Bergqvists samt N. E. Nilssons och K. Bergströms berörda motioner, i vad desamma avsåge inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare, ävensom herr Hages m. fl. motion nr 55, till fortsättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 4.200.000 kronor att utgå av lånemedel;

b) att herrar Bergqvists samt N. E. Nilssons och K. Bergströms förenämnda motioner, i vad desamma avsåge tvärbanan Jörn—Gubbljåure, ävensom herr Hages m. fl. motion nr 56 icke måtte vinna riksdagens bifall.

Enligt en vid denna punkt avgiven reservation hade herr *J. Bergqvist* ansett, att utskottet bort tillstyrka den av honom m. fl. i ämnet väckta motionen.

Herr Hansén: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som nyss debatterades, bjöd på en hel del paralleller till den nu föreliggande. Man talade om att folket i dessa ödebygder fingo försaka mycket i jämförelse med befolkningen i landets övriga delar, och man framhöll synpunkter, som i hög grad kunna sägas vara tillämpliga på det ärende som nu föreligger.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 oktober 1919 har landshövdingen i Norrbottens län framhållit och med starka skäl bestyrkt nödvändigheten att snarast möjligt färdigbygga inlandsbanans norra del från Porjus till Jockmock samt att tvärbanan Jörn—Arvidsjaur likaledes snarast och om möjligt redan innevarande år påbörjas, samt hemställt, att medel härtill av 1920 års riksdag av Kungl. Maj:t måtte äskas.

Anslag till
inlandsbanan
Volgsjön-Gål-
livare m. m.
(Forts.)

Kungl. järnvägsstyrelsen har emellertid, efter att hava tagit del av denna skrivelse, likväl inskränkt sig till mycket blygsamma anslagsäskanden för banan Porjus—Jockmock, varemot den motsatt sig påbörjandet för närvarande av tvärbanan Jörn—Arvidsjaur, men under vissa förutsättningar, vilka järnvägsstyrelsen själv väl knappast tror skola inträffa, förklarar sig ha för avsikt att år 1921 begära anslag för denna banas påbörjande år 1922.

Av de för inlandsbanan av järnvägsstyrelsen begärda medel dels på tilläggsstat för 1920, 1,900,000 kronor, samt å extra stat för 1921, 7,000,000 kronor, har emellertid järnvägsstyrelsen endast avsett för vart och ett av dessa år för bandelen Porjus—Jockmock resp. 900,000 och 800,000 samt resten för banans södra del.

Kungl. Maj:t har dock av statsfinansiella hänsyn trots erkännandet av de behjärtansvärda skäl, som i bägge dessa fall förelägo, ansett sig hos innevarande riksdag böra hemställa om nedsättandet av det redan otillräckliga äskande järnvägsstyrelsen framställt om anslag å extra stat för 1921 från begärda 7,000,000 till 3,400,000 kronor, enbart för södra delen. Såväl i denna kammare som i andra kammaren har i motioner ytterligare kraftigt framhållits den trängande nödvändigheten av dessa banors snara byggande samt hos riksdagen hemställts om ökade anslag för ändamålet.

I denna kammare har som bekant i motion av biskop Bergqvist m. fl. på anförda skäl hemställts, att riksdagen måtte bevilja det belopp å extra stat för 1921, som kungl. järnvägsstyrelsen begärt, nämligen 7,000,000 kronor, samt att av detta belopp 1,600,000 kronor måtte anslås för inlandsbanans norra del och 2,000,000 kronor för påbörjande av tvärbanan Jörn—Arvidsjaur.

Statsutskottet har emellertid icke ansett sig i vidare mån kunna biträda motionärernas yrkande, än att anslag för byggandet av bandelen Porjus—Jockmock tillstyrkts med 800,000 kronor. För detta statsutskottets tillstyrkande vill jag uttala mitt och säkerligen även den befolknings vördsamma tack, som det här gäller, ehuru jag på samma gång vill beklaga, att statsutskottet icke tillstyrkt det i nyssnämnda motion begärda beloppet, 1,600,000 kronor för ändamålet. Genom att följa utskottet blir följden, att banans färdigbyggande ytterligare fördröjes med minst ett år, vartill kommer, att genom otillräckliga anslag just uppstår den olägenhet, som järnvägsstyrelsen framhållit, att arbetet fördröjas, då det icke med tillbörlig kraft kan bedrivas.

Då emellertid detta skäl anförts mot påbörjande av banan Jörn—Arvidsjaur, vill jag häremot erinra, att begärda 2,000,000 kronor kunna vara en lämplig summa för första året, då renstakningen först måste ske och i övrigt nödiga förberedelsearbeten vidtagas, upphandling av materiel m. m. Detta skulle skapa möjlighet att med så mycket större kraft bedriva arbetet 1922, vilket järnvägsstyrelsen ju säger sig hava för avsikt att göra framställning om till nästa riksdag.

Järnvägsstyrelsen anför som motiv sitt uppskov med beställandet av järnöverbyggnaden å bron över Luleå älv de höga järnprisen. Är det då sannolikt, att de närmaste åren medföra lägre järnpriser? Om

ute i världen i någon mån skall återställas vad kriget förört, blir säkerligen efterfrågan på järn så enorm för många år framåt, att några förhoppningar på avsevärda prisfall på denna artikel knappast torde vara att förvänta.

Så långt dessa arbeten kunna utföras vid svenska verkstäder ligger ju även däri ett starkt skäl att härigenom öka deras möjligheter att uppehålla driften och därmed ge sina arbetare sysselsättning.

Det har i till detta ärende hörande handlingar framhållits, huru nödvändigt det är för hela Jockmocks vidsträckt kommun att med all möjlig raskhet få banan från Porjus färdig. Porjus samhälle med cirka 2.000 innevånare, som växt upp under de senaste åren och som utgör en del av Jockmocks kommun, ligger för närvarande avskilt från den gemensamma kommunens kyrkoby Jockmock på 5 mil utan någon som helst framkomlig väg. Då därtill kommer, att befolkningen under de senaste 5 åren drabbats oerhört tungt av dyrtiden på grund av bristande kommunikationer och därav följande brist på arbetstillfällen, kan man lätt tänka sig dess belägenhet. För visso har Kungl. Maj:t och statsutskottet rätt i, att skälen äro »behjärtansvärda». Det är bara att beklaga, att då icke kraftigare grepp tagits för att avhjälpa dessa missförhållanden.

Jag vill så med några ord beröra den senare delen i motionen, nämligen den om 2,000,000 kronors anslag till påbörjande av banan Jörn—Arvidsjaur. Enligt 1917 års riksdagsbeslut var denna bandel avsedd att påbörjas år 1921, och det är alltså endast ett fullföljande härav, som i motionen begäres. I förlitande på att detta riksdagens beslut skulle utan uppskov utföras, har Arvidsjaur kommun under anläggning en större vägbyggnad i anknötning till den beslutade järnvägen. Detta arbete måste nu avstanna, om järnvägens sträckning icke blir renstakad och blivande stationer exakt bestämda, vilket alltså försenar de mer än behöfliga vägarna och ökar arbetslösheten och svårigheterna. Det område, denna järnväg är avsedd att genomlöpa, erbjuder enorma odlingsmöjligheter, cirka 28,300 hektar, och är redan en betydande jordbruksbygd med en befolkning i hela socknen av över 7,000 personer, varjämte genom banans byggande även den ovanför liggande Arjeplogs kommuns befolkning, över 3,000 personer, finge sina utkomstmöjligheter avsevärt förbättrade. Inom dessa kommuner ligga också statens stora skogsområden, vars ekonomiska utnyttjande i högsta grad är beroende på denna järnväg.

I vilket förtvivlat läge stora delar av denna befolkning befinna sig, har tidningspressen denna vinter snart sagt dagligen haft upprörande saker att berätta. Från alla dem, som på nära håll sett händelserna där uppe, har samstämmigt framhållits den ekonomiska och sociala nöden som den grundläggande orsaken till den hemska hem-sökelse, som drabbat denna befolkning, och man kan med fullt skäl tillägga, att denna i sin tur bottnar i den avskildhet från yttervärlden befolkningen befinna sig i, utan kommunikationer, utan möjlighet till ekonomisk förkovran till skapandet av en draglig tillvaro. Första förutsättningen är obestriddligen att genom ett snabbt byggande av

*Anslag till
inlandsbanan
Völgajön-Gål-
livare no. n.*
(Forts.)

Anslag till
inlandebanan
Volgsjön-Gäll-
livare m. m.
(Forts.)

den beslutade järnvägen komma dem till hjälp. Därigenom skapas också möjlighet för avyttrande av dess produkter, för exploaterandet av statens och enskildas skogar med åtföljande arbetstillfällen och ökade existensmöjligheter. Denna befolkning, som under dyrtiden haft att möta de allra största svårigheter och kostnader för transport av livsmedel och nödiga varor icke mindre än 8 mil från närmaste järnvägsstation, ser också med längtan och förhoppning mot den dag, då staten genom järnvägens snara byggande kommer dem till hjälp.

Om de bägge ifrågavarande järnvägarna kan med fog sägas, att de äro ett led i skapandet av de främsta förutsättningarna för Norrbottens ekonomiska och kulturella utveckling. Om denna, säkerligen av alla i denna kammare önskade utveckling skall påskyndas eller ställas på oviss framtid, beror i första hand på, med vilken raskhet denna förutsättning skapas. Ingen, som känner Norrbotten, bestrider, att denna provins erbjuder de allra största utvecklingsmöjligheter. Dess malmrikedomar, dess mångnila skogar, varav en högst betydande del ligger i statens egen hand, dess outtömliga kraftresurser, som ligga i dess vattenfall, och sist men icke minst dess stora utvecklingsmöjligheter på jordbrukets område, där tusentals självständiga jordbrukarhem kunna skapas, äro samtliga framtidsvärden, som staten själv har det allra största intresse av att tillvarataga. Ja jag vågar påstå, att staten icke har råd att undanskjuta frågor, som skapa förutsättningar för dessa tillgångars nyttiggörande.

Med dessa säkra framtidsmöjligheter bliva de anslag, som här för offras i bästa mening, anslag för kapitalökning. Jag vill icke underkänna den stora betydelse, som de statsfinansiella skälen i detta fall innebära. Men jag tillåter mig gentemot dessa erinra om, att motionärerna i andra kammaren pekat på, att dessa krav kunde tillgodoses, om det i stället på något sätt kunde skjutas på andra icke lika oundgängliga krav. Därtill vill jag tillägga, att om dessa järnvägars snara byggande av Kungl. Maj:t och statsutskottet vägts efter regeln »det nödvändiga och det nödvändigaste», så hade ovillkorligen starka skäl talat för ett bifall till det belopp, som järnvägsstyrelsen och motionärerna begärt.

Statsutskottet säger i sitt utlåtande: »att rådande dyrtid och statens hårt belastade budget göra det nödvändigt att vid beviljandet av anslag till statens affärsdrivande verk i huvudsak inskränka dessa anslag till sådana företag, som antingen befinnas oundgängligen vara av behovet påkallade, eller ock att desamma trots höga anläggningskostnader kunna väntas giva god avkastning». Det första villkoret har såväl i förberörda skrivelse från landshövding Malm ävensom i motionerna klart ådagalagts vara för handen, och det andra föreligger för visso, om ej direkt så indirekt på sätt förut framhållits, och som jag här sökt påvisa.

Det belopp, som nu begäres utöver statsutskottets förslag, utgör endast 2,800,000 kronor, och detta belopp lär väl knappast vara av någon mer avgörande betydelse i en budget av den omfattning, som den, vilken förelägges årets riksdag. Men det är i avsevärd grad till-

räckligt för att ge dessa bygder ett kraftigt handtag i deras strävanden.

Ja, än mer, det kan sprida nytt mod och nya glada förhoppningar hos den befolkning, som generation efter generation arbetat och försakat mer än de flesta, men vars mod inför svårigheterna likväl trots sin ihärdighet ibland kan svikta.

Till dessa skäl kommer ytterligare ett, att denna efterblivna landsända på detta område har rätt att förvänta att i någon mån bli likställd med övriga delar av vårt land. Dessa äskanden kunna också göras i det medvetandet, att staten fått och säkerligen allt framgent kommer att få valuta i dubbelt måtto för sina uppoffringar. Därför svara enbart dess naturrikedomar.

Den pionjärgärning, som denna befolkning utfört och utför där uppe, är värd allt det stöd, staten kan skänka till fortsatt idog strävan till gagn och lycka icke blott för Norrbotten utan för hela vårt land.

Herr greve och talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den av biskop Bergqvist vid utskottsbetänkandet i denna punkt fogade reservationen.

Herr vice talmannen: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren började sitt anförande med att säga, att detta var en parallell till det föregående anslaget. Jag vet icke, om det talet är fullt berättigat; ty vad det föregående ärendet beträffar har ju varken järnvägsstyrelsen eller Kungl. Maj:t begärt något anslag. Här är dock ett rätt väsentligt anslag begärt. Kungl. Maj:t har begärt för denna banas fortsättande 3,400,000 kronor på nästa års stat och 900,000 kronor på tilläggsstaten för i år. Till detta har statsutskottet lagt ytterligare 800,000 kronor, och det gör sammanlagt en summa av 6,100,000 kronor, så att nog tycker jag, att parallellen är i detta fall litet haltande, om man vill lägga den synpunkten på saken.

Vad sedan beträffar de skäl, som den ärade talaren anført, så äro dessa de skäl, som vi alltid hört nämnas, när det gäller järnvägar i Norrland. Men jag tror, att numera övre Norrland icke är för riksdagen något nyupptäckt land, utan efter de beskrifningar vi fått om övre Norrland och av vad vi sett med egna ögon, så känna vi nog ganska väl till förhållandena därstädes, och vi hava nog beaktat och behjärtat de önsknigar, som framförts därifrån. Men det är i alla fall de finansiella synpunkterna, som måste läggas på dessa frågor, och i överensstämmelse med det första yttrandet, jag hade i dag vid denna huvudtitels behandling anser jag, att statsutskottet i regel är skyldigt att icke gå utöver ramen av vad Kungl. Maj:t äskat på olika punkter. Här har emellertid verkligen ett motsatt förhållande inträffat. Utskottet har lagt till 800,000 kronor och därmed avsett, att banan, som bygges från Porjus nedåt Jockmock, skulle kunna fortsättas nästa år, så att man då finge färdig bron över Lule älv och kunde börja terrasseringsen söder om älven. Jag vågar också ifrågasätta, till följd av de arbetsförhållanden, som för närvarande råda

*Anslag till
inlandebanan
Volgejón-Gål-
livare m. m.*

(Forts.)

*Anslag till
inlandsbanan
Volgsjön-Gäl-
livare m. m.*

(Forts.)

enligt de beskrifningar, man fått från järnvägsstyrelsen, om man skulle kunna tänka sig vara kapabel att använda ett större anslag där uppe, även om det beviljades. Något skäl finnes icke att tillstyrka mera, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Herr talman! Det skulle ju vara önskvärt, om jag och de övriga representanterna för Norrbotten kunde på denna reservation inlägga hälften av den energi, som reservanterna vid punkten 55 inlade, men fastän jag vet, att detta icke kan åstadkommas, anser jag mig likväl pliktig att här nu yttra några ord.

Norrbotten är en landsända, som visserligen av statsmakten kräver mycket, men det är också en landsända, som ger mycket, och som lovar att giva ännu mera. Att Norrbotten tillför landet många tillgångar, det känna vi alla. De komma från gruvorna, från skogarna, från vattenfallen o. s. v. Jag skall dock icke vidare ingå på detta, utan jag vill bara påpeka, att Norrbotten är den landsdel, som under de senare åren har ökat sin folkmängd långt mera än någon annan landsdel i Sverige. Under de senaste trettio åren har folkmängden i Norrbottens län fördubblats, och om utvecklingen kommer att fortgå i samma takt, kommer denna landsdel att lämna föda åt många munnar. Men för att utvecklingen skall kunna fortgå så som man har väntat och Norrbotten infria sina löften som Sveriges framtidsland, måste de nödvändiga förutsättningarna skapas därför, och dessa ligga framför allt i kommunikationerna. Det kan ingen göra sig en föreställning om, med vilka oerhörda mödor Norrbottens befolkning fått draga sig fram under långa tider. Vägar hava sökats. Under vintrarna har man fått plöja sig fram genom djupa snödrivor många, många mil, där folk och hästar fått plåga sig på ett oerhört sätt. Och om man icke har lyckats förse sig med tillräckliga förråd under vintern, har man på sommaren fått bära alla livs-förnödenheter över moras och kärr mil efter mil till det enkla hemmet i den undangömda bygden. Vi kunna icke göra oss en föreställning om vad Norrbottens befolkning fått underkasta sig för mödor på grund av bristen på kommunikationer. Numera har en avsevärd ljusning inträtt i detta fall. Kommunikationsväsendet har utvecklats sig på ett erkännansvärt sätt, och Norrbottens befolkning är mycket tacksam mot statsmakten för den verksamma hjälp den lämnat till utvecklingen av både landsvägar och järnvägar. Och även vid detta års riksdag har statsutskottet visat välvilja genom att gå längre, än Kungl. Maj:t föreslagit, i det utskottet på framställning av flera motionärer tillstyrkt ytterligare 800,000 kronor till järnvägsbyggnader i Norrbotten. Jag vill begagna tillfället att uttala ett varmt tack för detta. Men då det gäller en så betydande och länge efter-satt del av landet, som Norrbotten är, måste riksdagen finna det förklarligt, att vi, som representera denna landsända, vilja göra allt för att så mycket som möjligt påskynda utvecklingen, och därför ber jag kammaren icke anse det vara något försök av oss att framställa ett oförsynt krav på riksdagen, när vi framlägga förslag, som gå betydligt utöver vad Kungl. Maj:t ansett sig böra tillstyrka.

Det har av en föregående ärad talare här påpekats, att dessa järnvägssträckor, varom nu är fråga, nämligen inlandsbanan och tvärbanan Jörn—Gubblijaur, måste räknas till de vägar, som äro oundgängligen av behovet påkallade. Jag instämmer med honom däruti och även i vad han vidare yttrade att om också den direkta vinsten av dessa järnvägsanläggningar icke torde bliva så stor, kanske ingen alls, det dock blir en ickeell vinst och en medelbar vinst genom de tillfällen till utveckling av länets möjligheter, som öppnas genom dem och genom vägar i allmänhet. Jag skulle gärna önska att med mina ord kunna något litet tala till mina ärade kammarkamraters hjärtan, då det gäller en sådan sak. Det är en fosterländsk sak, det här är fråga om: och jag skulle önska, att vi som representera Norrbotten kunde åstadkomma den effekten, att riksdagen ville gå med på att bevilja vad som begärts i den av mig framburna motionen nämligen 1,600,000 kronor till fortsättning av inlandsbansans norra del och 2,000,000 kronor till Jörn—Gubblijaur, i första hand med en sträckning upp till Arvidsjaur. Jag förstår ju, att ingen utsikt finnes för oss att genomdriva detta, men i varje fall ber jag att få yrka bifall till min reservation och till motionen på sådant sätt, att jag yrkar att, i stället för vad utskottet föreslår beträffande inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare, riksdagen måtte för år 1921 bevilja ett belopp av 5,000,000 kronor, samt med anledning av andra delen av klämman i min motion, att riksdagen måtte bevilja till tvärbanan Jörn—Gubblijaur 2,000,000 kronor.

Anslag till inlandsbanan Volgsjön-Gällivare m. m.

(Forts.)

Herr vice talmannen: Jag har redan framställt yrkande om bifall till statsutskottets hemställan, men med anledning av vad den siste ärade talaren yttrade, vill jag poängtera tvenne saker.

Jag yttrade i mitt föregående anförande, att det vore antagligt, att statens järnvägar icke kunde använda mera medel, än de skulle få genom ett beslut i enlighet med vad statsutskottet här föreslagit. Det är två omständigheter, som göra sig mycket kännbart gällande, och jag fick nyss en promemoria av generaldirektören vid statens järnvägar och den, som har banbyggnaden om hand vid Svegbanan. Det är icke meningen att nu riva upp en diskussion om den saken, men det heter i promemorian, att beviljandet av $\frac{1}{2}$ miljon kronor ytterligare icke påskyndar saken mycket, ty de äro alldeles renons på räls, och de kunna icke gå fram utöver en viss punkt utan att hava räls, på vilken man kan föra fram de ämnen, som behövas för terrassereringen. Skulle de framföras på annat sätt, bleve det så enormt dyrt, så att man icke kunde gå i land därmed. Beträffande järnvägssträckan Jörn—Arvidsjaur, har järnvägsstyrelsen framhållit, att det vore mycket olyckligt i nuvarande stund att påbörja nya arbeten. Med den tillgång till arbetskraft, som för närvarande finnes, skulle det icke vara klokt splittra densamma, utan det vore bättre att använda de arbetskrafter, som finnas på de ställen, där arbetet nu pågår.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr tal-

*Anslag till
inlandsbanan
Volgsjön-Gäll-
livare m. m.
(Forts.)*

mannen, att i avseende på förevarande punkt yrkats dels att utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Bergqvist*, att utskottets hemställan i mom. a) måtte bifallas med den ändring, att anslaget bestämdes till 5,000,000 kronor, samt att vidkommande mom. b) riksdagen med anledning av hans i ämnet väckta motion måtte för tvärbanan Jörn--Gubblijaur bevilja för år 1921 ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav nu, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 på aftonen.

Punkterna 57—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 60 B, angående reglering av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1920 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Om ändring i
riksdagens
diskussions-
system.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion om ändring av § 52 riksdagsordningen.

I en i första kammaren väckt motion, nr 210, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen till vilande i grundlagsordning måtte besluta sådan ändring i 52 § av riksdagsordningen, att *dels* mellersta

satsen i denna paragraf finge allenast följande lydelse: 'Ej må någon vara berättigad att tala utom protokollet', och *dels* att till paragrafen lades följande nya stycke:

»En var yttrar sig i den ordning han därtill anmält sig och bliver uppropad; dock att varje anmäld talare, som ej förut yttrat sig, uppropas före den, som tidigare haft ordet, och den, som andra gången begärt ordet, före den, som skall yttra sig för tredje gången o. s. v.»

Ett bifall till detta förslag skulle, såsom motionären framhållit, även föranleda vissa ändringar i kamrarnas arbetsordningar.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Utskottet har varit välvilligt nog att förklara, att denna sak är mycket beaktansvärd och att det vore önskligt, om något kunde göras däri. Det är nämligen fråga om, huru man skall kunna reglera våra debatter, som nu för tiden på grund av de många frågornas framströmmande taga allt för vidlyftiga dimensioner, d. v. s. utfinna något sätt att koncentrera debatten samt att lättare och fortare komma till ett resultat. Jag har därvid fästat uppmärksamheten på en liten detalj. Enligt ett amerikanskt system, som jag varit med att praktisera vid neutrala konferensen i Stockholm, får varje talare, som första gången begär ordet, ordet före den, som förut haft ordet, även om den senare har begärt ordet före den förre. Det har också visat sig vara praktiskt — det tyckte även vi — ty däri genom komma de olika synpunkterna mera fram i början av debatten, och de talare, som dröja med att begära ordet, bliva icke distanserade och uttröttade av dem, som ha många järn i elden och tala mest och mycket. På det sättet bliva ock replikerna koncentrerade mera till slutspurten. Nu tyckes utskottet hava en annan mening och anse, om det är bra, att replikerna komma så fort som möjligt, och då vet jag icke, huru man skall klarera den saken. För olika arrangemang i syfte att koncentrera debatten redogöres i den vid utskottets betänkande fogade bilagan, och därav framgår, att det av mig förordade systemet även accepterats i Schweiz vid dess parlamentariska förhandlingar.

När nu utskottet menat, att denna sak borde tagas under övervägande, kunde utskottet, vilket jag mycket väl förstår, icke vara färdigt att binda sig vid det system, som jag ifrågasatt, men då borde vi väl kunna avlåta en skrivelse och begära en utredning för att föra frågan fram. Nu har emellertid utskottet föredragit att icke begära en utredning, utan har, ehuru det funnit, att något bör göras för framtiden, avstyrkt motionen. Ja, herr talman, jag kan icke göra annat än för min del yrka bifall till motionen, fastän jag mycket gärna skulle hava biträtt ett förslag till skrivelse för att få en utredning i ärendet. Då en sådan formulering nu icke

Om ändring i riksdagens diskussions-system.
(Forts.)

Om ändring i riksdagens diskussions-system.
(Forts.)

föreligger, inskränker jag mig som sagt till att yrka bifall till motionen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att beträffande nu föredragna utlåtande annat yrkande ej framkommit, än att den i ämnet väckta motionen skulle bifallas.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 72 och 75 riksdagsordningen; samt

nr 34, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i gällande bestämmelser angående val av lekmanuambud vid kyrkomöte.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 62, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 24 juli 1903 angående skogsvårdsstyrelser, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 189, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar. punkt 3.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående allmänningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län; samt

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om förslag till ordnande av bostadsfrågan för provinsialläkare å landsbygden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens för år 1921 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna punkt tillstyrkt, att riksdagen måtte höja det å kungl. bibliotekets ordinarie stat uppförda anslaget till vikariatsersättning, arvoden, flitpenningar åt extra biträden, tillfällig renskrivning, eftermiddagstjänst m. m. från dess nuvarande belopp, 31,600 kronor, med 2,400 kronor till 34,000 kronor.

Höjning av kungl. bibliotekets vikariatsersättningsanslag.

Reservation hade avgivits av herrar *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *J. Nilsson* i Skottlandshus, *Ollas A. Ericsson*, *C. G. Ekman*, *P. Nilsson* i Bonarp, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *W. Bäckström* och *J. Erlansson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Höjning av
kungl. biblio-
tekets vika-
riatsersätt-
ningsanslag.

(Forts.)

Herr Ericsson. Ollas: Herr vice talman, mina herrar! Då jag icke kunnat vara med om utskottets förslag i förevarande punkt, har jag förenat mig med några kamrater i den reservation, som är underskriven av herr Nilsson i Kabbarp och herr Nilsson i Skottlandshus m. fl. Jag skall då med några ord framföra de skäl, varpå jag grundar denna min från utskottets avvikande mening.

Detta anslag till vikariatsersättning, arvoden, flitpenningar åt extra biträden, tillfällig renskrivning, eftermiddagstjänst m. m. vid kungl. biblioteket har från och med år 1913 tills i år utgått med 19,100 kronor. Vid fjolårets riksdag föreslog Kongl. Maj:t på vederbörandes begäran, att anslaget skulle från och med detta år höjas med 12,500 kronor till 31,600 kronor, varigenom löneförmåner under berörda rubrik skulle avsevärt förbättras. Ersättningen för eftermiddagstjänst hade utgått med 5 kronor till extra ordinarie tjänsteman och 2 kronor 50 öre till vaktmästare för dag räknat. I sin framställning om höjning av anslagsrubriken i fjol från 19,100 kronor till 31,600 kronor hade riksbibliotekarien såsom sin mening utalat, att höjning av arvodet för eftermiddagstjänst icke syntes behöva ifrågakomma, om de fasta årsarvodena till e. o. befattningshavarna kunde höjas till föreslagen storlek. Riksdagen godtog denna framställning och beviljade det begärda anslaget, varigenom även de extra vaktmästarnas årsarvoden kunde avsevärt höjas. De ordinarie hade erhållit sin löneförhöjning året förut eller 1918. Men trots den berörda förutsättningen vid anslagets beviljande, att ingen ökning i ersättning för eftermiddagstjänstgöringen skulle ifrågakomma, begäres nu en sådan höjning från 2 kronor 50 öre till 4 kronor 50 öre, innan ens det ökade anslaget hunnit tillämpas. Endast detta förfaringssätt mot riksdagen utgör enligt mitt förmenande ett starkt och tillräckligt skäl att bestämt avvisa det föreliggande förslaget om ytterligare ökning av anslaget med 2,400 kronor.

Men bedömt även ur avlöningssynpunkt förefinnas starka skäl för avvisande av denna framställning. Vaktmästarna vid kungl. biblioteket har nu en avlöning på 1,500 kronor plus 3 ålderstillägg à 100 kronor, summa 1,800 kronor plus dyrtidstillägg samt ersättning med 2 kronor 50 öre per dag för eftermiddagstjänstgöring, varjämte tillkommer den bestämmelsen — som avsevärt borde inverka vid bedömandet av denna fråga — att därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skali så länge denna förmån kvarstår, å lönen avdragas endast 300 kronor. Tjänstgöringen är också, så vitt jag kan bedöma, ibland de lindrigaste vid våra verk och inrättningar. För lånesökande är biblioteket öppet endast mellan kl. 10 fm. till kl. 4 em. Läsesalen är visserligen vissa tider öppen mellan kl. 10 fm. till kl. 9 em. men under sommarmånaderna är den inskräkt till tiden mellan 10—6 och på lördagarna till tiden 10—4. Vaktmästarna äro icke mindre än 5 till antalet och kunna gott tura vid tjänsten i läse-

salen på eftermiddagen, och därför bör icke denna varken kännas betungande eller kräva någon särskild ersättning. Många skulle säkerligen vara tacksamma för erhållande av en sådan plats utan den särskilda ersättningen.

Jag yrkar således, herr talman, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke må vinna riksdagens bifall.

Jag kan nämna, att andra kammaren har redan godtagit reservationen med 88 röster mot 52, som tillföll Kungl. Maj:ts förslag.

I detta sammanhang vill jag redan nu tillkännagiva för kammaren, att vid bifall härtill kommer yrkande om motsvarande minskning av det begärda anslaget till ersättning för eftermiddagstjänst under punkt 88 angående höjning av arvodena åt biblioteksvaktmästarna m. fl. vid universitetet i Uppsala samt under punkt 116 angående samma begäran för universitetet i Lund att framställas.

Herr Bergqvist: Herr vice talman! Såsom av den kungl. propositionen framgår har eftermiddagstjänstgöring ägt rum vid kungl. biblioteket även förut, och till vaktmästarna har härför utgått ersättning med 2 kronor 50 öre för eftermiddag räknat och till extra ordinarie tjänsteman med 5 kronor. Nu har riksbibliotekarien hemställt, att arvodet för denna eftermiddagstjänstgöring skulle fördubblas, så att vaktmästarna finge 5 kronor och extra ordinarie tjänstemännen 10 kronor. Som motiv härför framhålles, att det icke utgår något dyrtidstillägg på ifrågavarande arvoden. För min del kan jag icke finna annat, än att denna framställning är billig och behjärtansvärd. I ett par liknande fall har också statsutskottet enhälligt tillstyrkt sådan förhöjning av arvodet för eftermiddagstjänstgöring, nämligen vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund. Mot vad utskottet i det fallet föreslagit har icke någon reservation anmälts. Jag kan icke undgå att uttala en viss förvåning över att reservanterna vid denna punkt först här i kammaren börja vakna vid tanken på konsekvenserna och fundera på att opponera sig vid ett par kommande punkter, där de inom utskottet icke haft någon som helst erinran att göra.

Jag vill nu med avseende på arvodet för dessa vaktmästare vid kungl. biblioteket nämna, att i en skrivelse från riksbibliotekarien säges: »Det kan icke undgås att utbetala denna förhöjning till vaktmästarna även om riksdagen icke beviljar något anslag till ändamålet. Men då finnes ingen annan utväg än att taga ifrån de extra ordinarie tjänstemännen det arvode, de hava för sin eftermiddagstjänstgöring.» Jag vill väl hoppas, att denna kammare åtminstone icke kan vilja ställa det så, att en dylik åtgärd måste tillgripas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i punkten.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har icke haft tillfälle att höra vad den förste talaren yttrade och icke heller hela det anförande, som den senaste ärade talaren höll. Jag hörde endast, att

*Höjning av
kungl. biblio-
tekets vika-
riatsersätt-
ningsanslag.*

(Forts.)

Höjning av
kungl. bibliotekets vika-
riatsersätt-
ningsanslag.
(Forts.)

han menade, att ett beslut på denna punkt i överensstämmelse med reservationen skulle komma att stå i strid mot vad som skulle komma att beslutas på senare punkter, där jämställda befattningshavare hava likartade avlöningsfrågor under omprövning. Så komme givetvis icke att ske. Skulle denna kammare, såsom andra kammaren gjort, biträda reservationen, komma givetvis yrkanden att framställas på de senare punkterna i samma riktning, som här är föreslaget.

I själva sakfrågan vill jag bara säga, att jag tror, att ett bifall till utskottets hemställan angående dessa timpengar kommer att hava till följd konsekvenser av ganska stor räckvidd. Jag anser, att det icke är skäligen och rådligt att vara med om detta, så mycket mindre som endast för ett år sedan förutsades, att en sådan ändring, som nu är å bane, icke behöfde ifrågakomma, om de då framställda anspråken skulle bifallas av riksdagen, vilket också skedde.

Vid sådant förhållande förefaller det mig, att de bättre skälen i detta fall tala för reservationen, varför jag tillåter mig, herr vice talman, att yrka bifall till denna.

Herr Lindqvist: Herr talman, mina herrar! Även jag har uppmärksammat, att reservanterna här reserverat sig vid punkt 8, men icke angående motsvarande förhållanden beträffande Lund och Uppsala. Nu hör jag ju, att det är av rent förbiseende, som så icke skett, och att det skall bli motsvarande ändring även därvidlag. För min del har jag litet svårt att förstå, varför reservanternas sparsamhet i det här fallet behöver gå ut över dessa lägre befattningshavare. Jag anser icke som den förste talaren, att man skall tala om, vad de hava för betalning i sin ordinarie tjänst, ty det är ju en sak alldeles för sig. Här gäller det ju extra tjänstgöring och sådan bör betalas efter sina förhållanden och icke efter vad som är tillmätt för den ordinarie tjänstgöringen. Det har berättats mig, att efter det gamla förslaget skulle de hava 75 öre i timmen. Om de då skulle begära att få någon tillökning i likhet med alla andra här i landet, skulle det vara så synnerligen märkvärdigt? Jag vill erinra om, att dessa vaktmästare inom verkan ofta hava extra arbete utom tjänsten. De hava inkasseringar och tjänstgöring åt privatpersoner och även åt institutioner, och av detta arbete anse de sig nu hava en sådan inkomst, att ett bibehållande av den lägre avlöningen för eftermiddagstjänst skulle bliva förlustbringande för dem.

Jag kan icke finna något skäl för att man skall neka dessa de ekonomiskt svagaste befattningshavarna någon förhöjning, då man gått med på att höja andras, och jag skall därför, herr vice talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan, som jag finner vara fullt rimligt och rättvis.

Herr Ericsson, Ollas: Jag vill erinra den siste talaren därom, att i avlöningsreglementet för tjänstemännen i fråga har jag icke funnit något stipulerat angående tjänstgöringstidens längd per dag. Att komma och påstå, att det icke tillhör vaktmästarna vid

kungl. biblioteket att arbeta även på eftermiddagen för den lön de ha det har icke fog för sig. Det är en välvilja, som riksdagen har visat en del tjänstemän, då den givit dem en viss ersättning för eftermiddagstjänstgöring.

Höjning av kungl. bibliotekets vikariatsersättningsanslag.

(Forts.)

Men i detta fall förhåller det sig på det sätt, som jag erinrade om under mitt förra anförande, att i fjol inkommo vederbörande till riksdagen med en framställning om, att riksdagen skulle avsevärt höja dessas löneförmåner, och riksbibliotekarien sade då bestämt ifrån, att om riksdagen ginge med på denna framställning, så vore någon vidare ökning av ersättningen för eftermiddagstjänstgöring obehörlig.

Till biskop Bergqvist vill jag säga att det icke alls är så som han framställde saken. Vad riksbibliotekarien sagt, det är, att han anser det rimligt att ge höjt arvode, då vaktmästarna icke få något dyrtidstillägg på den nuvarande ersättningen. Det är det enda han motiverar framställningen med, och läser man motiveringen till framställningen, så finner man, att han nästan är generad för att i år komma och begära vad han i fjol sade bestämt ifrån, att det icke behöfde ifrågakomma. Det är detta, som reservanterna fäst sig vid, ty det är i högsta grad olämpligt, att vederbörande komma vid den ena riksdagen och säga, att om man får det och det, så behövs det icke något mer, och när de sedan fått det begärda, komma igen redan följande år och säga, att nu skola de hava även det där andra. Sådant förfaringsätt bör på det kraftigaste av riksdagen avvisas.

Nu sade biskop Bergqvist även, att utskottet var enhälligt i ett par andra punkter av samma innebörd som den förevarande och att det därför vore oriktigt att här följa reservanterna. Jag vill erinra biskopen om, att när dessa föredrogos på avdelningen, anmälde jag det naturligt, att samma yrkande även där skulle komma att göras därest ett bifall till min framställning vid punkt 8 av riksdagen antogs, och jag antecknade det i den kungl. propositionen. Nu förhöll det sig så, att när vi behandlade huvudtiteln inom utskottet, sutto vi och arbetade aderton timmar under ett dygn, och då är väl icke att undra på, om det icke blev så helt i reservationsväg. Sekreteraren bad oss oupphörligen att följa med och anmäla reservation för varje punkt, där så borde ske, men man kunde icke göra det, när man satt på spänn och skulle följa med förhandlingarna. Detta är orsaken, varför jag för min del ej kom att få någon reservation antecknad på de omnämnda övriga punkterna.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Bergqvist: Det skall villigt erkännas, att det är en ömtålig punkt, som här Ollas Ericsson berört, ty i fjol ställdes i utsikt under vissa förutsättningar, att ingen höjning av arvodet för eftermiddagstjänstgöring därefter skulle ifrågakomma. Men å andra sidan är avlöningen särskilt för de extra vaktmästarna så pass låg, att man icke gärna kan finna det obilligt, om de nu önska få någon förhöjning i arvodet för eftermiddagstjänstgöringen särskilt som dyrtidstillägg därå icke utgår.

*Höjning av
kungl. biblio-
tekets vika-
riatsersätt-
ningsanslag.*
(Forts.)

Så sade herr Ollas Ericsson, att det icke finnes föreskrivet, huru många tjänstgöringstimmar en vaktmästare skall ha, och därför har man rättighet att fordra eftermiddagstjänstgöring till och med utan särskild ersättning. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att det redan är praxis sedan flera år, att de skola hava särskild ersättning för denna tjänstgöring. Det är väl icke meningen att bryta mot denna praxis, utan fortfarande låta den gälla.

Dessutom tycktes herr Ollas Ericsson vilja framhålla, att jag hade misstagit mig om vad riksbibliotekarien hade sagt. Det beror därpå, att herr Ollas Ericsson icke observerade, att vad jag anförde icke var det, som är återgivet i den kungl. propositionen, utan är hämtat ur en särskild skrivelse, som jag i dag fått i min hand.

Vad vidare den saken beträffar, som herr Ollas Ericsson jamväl framhöll, att även på punkt 88 förefunnits en viss meningsskiljaktighet, så må jag säga, att den då helt visst varit ganska svag, ty varken anmäldes till utskottets plenum någon avvikande mening från någon medlem å avdelningen, ej heller avgavs till riksdagen någon reservation i den punkten. Därför tror jag, att med denna sak förhåller sig på så sätt, att man först efteråt fått uppmärksamheten fäst på detta, och då bestämt sig för att taga punkt 88 såsom en följdpunkt av punkt 8.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen jämlikt framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och godkänna den vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition var med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 A punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid punkten anförda reservationen.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 42.

Punkterna 9—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att *dels* på ordinarie stat för nationalmuseum, under rubriken A. Avlöningsstat, uppföra ytterligare en förste vaktmästare (tekniskt biträde vid handteknings- och gravyravdelningen) med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomme övriga förste vaktmästare vid museet, och med skyldighet för den nya befattningens innehavare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkor och bestämmelser, *dels ock* för ändamålet höja det ordinarie bestämda anslaget till nationalmuseum med ett belopp av 1,900 kronor.

*Inrättande av
ny vaktmä-
starebefattning
vid national-
museum.*

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning ej måtte vinna riksdagens bifall.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *S. H. Kvarnzelius, C. J. G. Swartz, H. M. Bäckström, O. U. B. Olsson, A. Pers, J. Nilsson* i Malmö, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén, W. Bäckström, C. R. Jansson* i Falun, *O. Nilsson* i Örebro och *S. E. J. Lübeck* ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) på ordinarie stat för nationalmuseum, under rubriken A. Avlöningsstat, uppföra ytterligare en förste vaktmästare (tekniskt biträde vid handteknings- och gravyravdelningen) med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomme övriga förste vaktmästare vid museet, och med skyldighet för den nya befattningens innehavare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkor och bestämmelser;

b) för ändamålet höja det ordinarie bestämda anslaget till nationalmuseet med ett belopp av 1,900 kronor.

Herr Bäckström: Herr vice talman! Jag har jämte herrar Kvarnzelius, Swartz m. fl. — vi äro tillsammans 12 reservanter — på denna punkt låtit anteckna en reservation till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har emot detta ansett, att nationalmuseum har tillräckligt många vaktmästare förut och motsätter sig därför utökandet av deras antal med ytterligare en. Det är emellertid här icke fråga om en vanlig vaktmästarbefattning. Till det arbete, det här gäller att utföra, kan man inte kommendera vilken som helst av vaktmästarna, utan det kräves därför en tekniskt särskilt utbildad person. Det är ett tekniskt biträde i gravyravdelningens bokbinderi- verkstad det här är fråga om, vilket biträde skall syssla med mycket delikata och ömtåliga renoverings- och monteringsarbeten av gravyrer och handteckningar. Det är uppenbart, att detta arbete kräver en sådan yrkesskicklighet, att man inte kan sätta vilken vaktmästare som

Inrättande av
ny vaktmä-
starebefattning
vid national-
museum.
(Forts.)

helst, som händelsevis kan vara ledig, till att utföra detta, utan man måste tänka sig, att det finnes permanent tillgång till en sådan arbetskraft.

Det är heller ingen nyhet vad som här föreslås, ty redan förre överintendenten Richard Bergh hade vid ett tidigare tillfälle begärt att få tre vaktmästare varibland just denne, men han fick den gången bara två, och nu är det denne tredje som begäres.

Utskottet anför vidare, att inga nya omständigheter inträffat som nu motivera anställande av den tredje av de begärda nya vaktmästarna. Detta är emellertid icke riktigt, ty saken ligger så till, att museets övervakning under loppet av 1920 blir fullt nyinredd, och då blir det nödvändigt att där placera en av de nya vaktmästarna. Dessutom måste man ha en vaktmästare på vakt i museets gravryavdelnings sal, där det är nödvändigt att förstärka vakthållningen på grund av den ökade frekvensen. Det är nämligen så, att denna gravryavdelning åtnjuter rätt stor popularitet och har många besökande, varjämte en vaktmästarbefattning där inte bara är en sinekur, ty där gå de besökande inte bara omkring och titta på tavlor på väggarna, utan de gravyrer, som allmänheten vill se, måste delvis tagas fram ur montrerna och portföljerna. Det är då uppenbart, att det fordras en särskild arbetskraft för arbetena i bokbinderiverkstaden.

Då det sålunda här föreligger behov av särskild, kvalificerad arbetskraft för att sköta den gravryrsamling, för vars iståndsättande 1918 års lagtima riksdag beviljade ett anslag av 25,000 kronor, och då vidare anställandet av denna arbetskraft är en konsekvens av det beslut, som riksdagen tidigare har fattat, att omändra nationalmuseum, så att det skall bli i stånd att bättre visa sina konstskatter, finnes det enligt min och mina medreservanterns mening mycket goda skäl för att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr Bergqvist: Såsom framgår såväl av utskottets utlåtande som av den kungl. propositionen, finnas för närvarande vid nationalmuseum tre förste vaktmästare och elva vaktmästare, alltså sammanlagt fjorton vaktmästare. Det har med skäl ansetts, att denna stora stab av vaktmästare borde vara tillräcklig för att bestrida vakthållningen vid nationalmuseum, och att vederbörande även skulle kunna ha tillfälle att upplära någon bland denna vaktmästarekår, så att han kunde åtaga sig det arbete, varom här är fråga. I följd begärdes tre nya vaktmästarbefattningar vid nationalmuseum, men riksdagen ansåg, att det var tillräckligt med två. Att då redan året efteråt komma och begära en utökning med den tjänst, som i följd avslogs, synes vara nästan tidigt.

Så vitt man kan se, vill man särskilt motivera den nya vaktmästaretjänsten därmed, att nationalmuseum har fått ett anslag på 25,000 kronor, som skulle utgå till ifrågavarande gravryrsamling. Detta anslag skulle utgå med 5,000 kronor om året, och på grund av att man gjort en del inköp för detta anslag, har behovet av vakthåll-

ning blivit mycket större. Men om det verkligen skall ställa sig så, att man för varje gång det beviljas ett anslag på ett så relativt begränsat belopp, också måste tillsätta en ny tjänst i anledning av detta, bli konsekvenserna nästan för svåra.

*Inrättande av
ny vaktmä-
starebefattning
vid national-
museum.*

(Forts.)

För övrigt ser det ut, som om det arbete det här är fråga om, vore av mera tillfällig art. Det säges nämligen, att det skulle »vara synnerligen olyckligt, om denna *välbehövliga montering* på grund av bristande arbetskraft skulle få inskränkas för nödvändigheten av vakthållningen i gravrysalen». För min del har jag fått den uppfattningen, att det här är fråga mera om ett tillfälligt än ett varaktigt arbete.

Jag kan icke finna annat än att utskottet haft rätt i sin uppfattning, när det avstyrkt den kungl. propositionen i denna punkt, och jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr S w a r t z: Ja, det är nog sant, att riksdagen i fjol beslöt inrätta två nya vaktmästarbefattningar, och att det nu begäres en tredje. Denna tjänst kallas vaktmästartjänst, men det är i alla hänseelser icke något riktigt adekvat uttryck för vad det här är fråga om, utan här är mera fråga om anställande av ett tekniskt biträde, som skall kunna hjälpa till att bevara denna rika och dyrbara gravrypsamling, att göra den mera tillgänglig för studier och på det sättet också bevara den från att bli fördärvad.

Nu får jag säga, att när man vet, hur pass rika konstskatter nationalmuseum har särskilt på detta område, vill det synas mig, som om denna sparsamhet icke är riktigt väl anbragt, ty genom att man inte vill bevilja dessa 1900 kronor är det min levande övertygelse, att man riskerar, att högst betydande värden förfaras, och att man åtminstone icke gör möjligt för den, som idkar forskning och studier, att tillgodogöra sig detta rika material. Det har ju här särskilt framhållits, att ställningen i detta avseende är förändrad sedan i fjol. Det har inträffat omständigheter, som göra, att om man också i fjol kunde nöja sig med mindre och icke omedelbart behövde alla dessa tre nya vaktmästare, som då ifrågasatts, så behövas de i år, ty två av dessa bli ju upptagna med helt andra sysslor och göromål än denne tredje är avsedd för, och för dennes anställande finnes då icke något anslag tillgängligt.

Jag ber att få meddela kammaren, att andra kammaren har accepterat reservationen, och jag tror under sådana omständigheter, då det här är fråga om ett kulturändamål av denna beskaffenhet, att inte heller första kammaren gärna lär kunna undgå att göra det samma.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 16—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

*Höjning av
nationalmusei
anslag till
målnings- och
skulptursam-
lingarnas
ökande.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att *dels* höja det på ordinarie stat för nationalmuseet, under rubriken B) omkostnadsstat, upptagna reservationsanslaget till målnings- och skulptursamlingarnas ökande från dess nuvarande belopp, 15,000 kronor, till 45,000 kronor eller med 30,000 kronor, *dels ock* höja det på ordinarie stat för nationalmuseet under samma rubrik upptagna reservationsanslaget till inlösen av levande svenska konstnärers arbeten från dess nuvarande belopp, 15,000 kronor, till 30,000 kronor eller med 15,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt av anförda orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) höja det på ordinarie stat för nationalmuseet, under rubriken B) omkostnadsstat, upptagna reservationsanslaget till målnings- och skulptursamlingarnas ökande från dess nuvarande belopp, 15,000 kronor, till 30,000 kronor eller med 15,000 kronor;

b) höja det på ordinarie stat för nationalmuseet under samma rubrik upptagna reservationsanslaget till inlösen av levande svenska konstnärers arbeten från dess nuvarande belopp, 15,000 kronor, till 30,000 kronor eller med 15,000 kronor.

Herr statsrådet O l s s o n: Herr talman! Innan jag går in på att yttra något om denna punkt och den behandling, den har fått i utskottet, skulle jag vilja lämna en liten förklaring.

Jag förstår mycket väl, att man, när det gäller en huvudtitel sådan som den åttonde med dess hundratals punkter, kan ha olika meningar under de olika punkterna. Jag har därför inte tänkt mig, att jag över allt, där utskottet varit av annan mening än Kungl. Maj:t, skulle uppträda här i kammaren och urgera Kungl. Maj:ts mening. Det måste anses naturligt, att jag någon gång låter punkterna helt enkelt gå förbi mig. Det finnes emellertid en del punkter, där jag anser det vara riktigt, att jag säger ett par ord, och en av dessa punkter är just den tjugonde.

Det är ju så, att det nuvarande anslaget till målnings- och skulptursamlingarna utgår med 15,000 kronor. Jag har velat höja detta anslag till 45,000 kronor, och utskottet har stannat vid 30,000 kronor. Jag kan ju inte neka till, att jag tycker, att detta är ledsamt.

Men det är egentligen inte för att säga detta som jag har begärt ordet, utan det är mera för att söka få bort ett missförstånd, som förefaller mig ha brett ut sig onödigt. Utskottet säger nämligen här på sidan 13. »att då man med detta anslag i allt fall ej kan nå de stora mästarnas arbeten eller sådana dyrbara konstverk, varpå i statsrådsprotokollet exempel angivas, man härutinnan ej kan finna ett skäl till en förhöjning av anslaget i fråga». Det är alldeles rätt, att man

inte ens med det anslag, som museichefen begärde, nämligen 100,000 kronor, och således ännu mindre med det anslag, som departementschefen ansåg sig kunna begära, nämligen 45,000 kronor, skall kunna nå de stora mästarnas stora arbeten, som ju för resten vanligtvis redan äro placerade i de stora kulturländernas konstsamlingar. Men det är naturligtvis inte rätt att utav detta draga den slutsatsen, att det är alldeles onödigt att höja anslaget utöver den procentuella förhöjning, som tiden själv liksom har nödvändiggjort. Ty det anslag, som det här gäller, har en mängd uppgifter, som jag tror, att man inte gjort riktigt klart för sig i utskottet. Ur detta anslag skall tagas allt det, som man anser sig behöva för att köpa in gammal konst, såväl skulpturer som målningar, inte bara från utlandet utan också inom vårt eget land. Men man skall också använda detta anslag till inköp av arbeten utav *svenska* konstnärer, som inte längre äro i livet. Om man tänker på detta, bör man ju förstå, att det finnes ett synnerligen rikt fält för detta anslag. Man har väl en viss rätt att begära, att vårt nationalmuseum skall försöka åtminstone att ge en så fyllig bild av den svenska konstens utveckling som det över huvud taget är möjligt. Och om man betänker detta och om man vidare tänker på, att det inte bara över allt inom konstens rike utan speciellt på målningens område — som ju människorna i allmänhet så gärna fästa sig vid — finnas stora luckor att fylla, så förstår man ju, att några tiotusentals kronor inte alls räcka. Jag tänker därvid inte alls på luckorna i samlingen av målningar från 1600- eller 1700-talen eller från 1800-talets början, som äro stora och mycket svåra att fylla, utan jag tänker på luckor, som ligga vår egen tid mycket närmare, således på verk av svenska konstnärer, som vi haft så att säga in på livet. Jag vill bara som ett exempel framhålla, att Carl Larssons 80-talsmålningar visst inte skulle vanpryda väggarna i nationalmuseum.

Att jag nu vågat gå fram med begäran om en så pass stor förhöjning, som jag förstår, att man ansett förslaget innebära, det har närmast berott därpå, att jag verkligen tror, att tiden nu är inne för en större höjning. För några tiotal år sedan var det nog så, att denna konst på nationalmuseum mera var en konst för ett fåtal utvalda. För den stora massan av människor utgjorde nationalmuseum på sin höjd någon slags sevärdhet, som det får jag säga, vida överträffades av Panoptikon eller nästan vilket vaxkabinett som helst. Men så är det inte numera. Den ökade bildningen, som så att säga silar ut över hela vårt folk, den kräver numera vid sidan av folkbiblioteken, som växa upp, också konstsamlingar. Och när jag ser, hurusom människorna såväl om söndagarna, vilket kanske inte är så märkvärdigt, som även om vardagarna strömma till och från dessa konstsamlingar, då förstår jag, att de mer och mer hålla på att bli ett verkligt behov hos vår tids människor, och jag tänker mig, att för den glada synen borde man gärna kunna offra några tiotusentals kronor.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag vill erkänna, att den framställning, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet på denna punkt gjort, är i hög grad behjärtansvärd, och jag

*Höjning av
nationalmusei
anslag till
målnings-
och
skulptursam-
lingarnas
ökande.
(Forts.)*

Höjning av
nationalmusei
anslag till
målnings- och
skulptursam-
lingarnas
ökande.
(Forts.)

tänker, att herr statsrådet icke behöver befara, att vare sig utskottet eller riksdagen på något sätt misstycer, att en så avsevärd höjning blivit begärd då ändamålet ju är synnerligen behjärtansvärt. Men då utskottet beträffande det första anslaget under denna punkt stannat vid endast en fördubbling, har det naturligtvis skett på grund av nödvändigheten att så mycket som möjligt spara med hänsyn till de statsfinansiella förhållandena. Det kan ju hända, att ett så litet belopp som 15,000 kronor inte betyder så mycket. Men det är ju så, att många bäckar små göra en stor å, och därför får man icke förakta även de små besparingarna.

Nu kommer härtill, att statsrådet sannolikt i alla fall får för konständamål så stort anslag, som statsrådet i statsverkspropositionen begärt, ty det föreligger en annan framställning, i vilken det begärts 15,000 kronor för inköp av danska konstverk, och jag vill livligt hoppas, att denna proposition kommer att bifallas.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 21 och 22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Ökat anslag
till resesti-
pendier åt
prästmän.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till resestipendier åt prästmän under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 16,000 kronor.

Riksdagen hade i nu föredragna punkt av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte till resestipendier åt prästmän under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 16,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *S. H. Kvarnzelius*, *Ollas A. Ericsson*, *J. L. Widell*, *C. G. Ekman*, *P. Nilsson* i Bonarp, *P. B. Nilsson* i Landeryd och *J. Erlansson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till resestipendier åt prästmän under de villkor och

bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag å 12,000 kronor.

Ökat anslag till resestipendier åt prästnäm.

(Forts.)

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman! I denna punkt gäller det att fatta principiell ställning till de många krav, som vid denna riksdag framförts, på minst en fördubbling av anslagen till resestipendier. Visserligen har riksdagen redan beslutat i denna riktning i ett par fall, men i dessa fall var det särskilda omständigheter, som gjorde, att statsutskottet förordade och riksdagen godkände Kungl. Maj:ts förslag.

I denna punkt är det fråga om att öka resestipendieanslaget för prästerna till det dubbla, och detta motiveras huvudsakligen med dyrtiden. Detta skäl ha vi reservanter ansett icke vara övertygande. För det första äro valutaförhållandena i flera av de länder, där studier komma att bedrivas, av den beskaffenhet, att de ingalunda motivera en så avsevärd höjning av resestipendieanslagen. Och för det andra torde det vara skäl att närmare pröva, huruvida dessa stipendieresor böra understödjas i den utsträckning Kungl. Maj:t ställt i utsikt. Avsikten med stipendieresorna är väl, att staten därmed skall uppmuntra representanter för olika näringsgrenar och organisationer för det kulturella framåtskridandet och att i möjligaste mån följa med det utländska läget. Men denna från början riktiga utgångspunkt bortskymmes nu i de kungl. förslagen, då Kungl. Maj:t lagt sina förslag så, att de räknat stipendieanslagens storlek efter antalet personer, som äro sysselsatta i de olika organisationerna. Så t. ex. begäres nu ett anslag för resestipendier åt folkskollärare å tillsammans 48,000 kronor och åt småskollärare å 18,000 kronor. När man nu har en folkskolöverstyrelse och folkskolinspektionen reformerats och utvidgats på sätt som skett, så kan man verkligen fråga, om det är någon, som tror, att de stora resestipendierna åt folk- och småskollärarna äro väl använda penningar eller behövliga för att man skall kunna följa med den utländska utvecklingen. Den oerhört ansträngda budget vi ha att behandla, borde ge oss anledning att söka spara, där man utan risk kan göra detta, och här är enligt min mening ett sådant tillfälle, och därför har jag, herr greve och talman, anslutit mig till den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande och som är underskriven av herrar Kvarnzelius m. fl., och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Då vi inom statsutskottets andra avdelning började behandla frågan om resestipendier, så lutade jag för min del åt den ståndpunkten, att det kunde vara tillräckligt att bevilja en höjning av 50 %. Emellertid kommo frågor om resestipendier på andra huvudtitlar före i utskottet. Det gällde resestipendier åt häradsövdingar och en del läkare, och därvidlag hade Kungl. Maj:t föreslagit en höjning av stipendierna med 100 %. Denna höjning accepterades av utskottet utan motsägelse. Därmed ansåg jag principen vara fastslagen, att man i allmänhet skulle gå med på en förhöjning av resestipendierna med 100 %.

Ökat anslag
till resesti-
pendier åt
prästmän.
(Forts.)

Nu finner jag här till min förvåning, att reservanterna först nu, sedan man på andra huvudtitlar beslutat bevilja resestipendier, göra ett principuttalande rörande dylika stipendier i allmänhet. Skulle ett principuttalande från statsutskottets sida ha skett, borde det väl ha skett första gången frågan om resestipendier förekom. Jag förmodar, att en eller annan kan ha den uppfattningen, att när det här gäller resestipendier, man skall pröva varje fall för sig. Men om någon av reservanterna skulle ge uttryck åt denna uppfattning, så måste jag säga, att detta kommer i strid med vad reservanterna själva ha sagt, ty de ha här själva gjort ett principuttalande, som ju hindrar dem från att pröva från fall till fall. Jag tror dock, att med hänsyn till de dyra resorna inom landet och i de skandinaviska grannländerna och på grund av den höga valutan i England och Amerika det kan vara fog för en höjning med 100 %, och jag föreställer mig, att om man för vissa kategorier höjer med 100 %, man i regel också bör göra det för andra.

Nu gäller det på denna punkt resestipendier åt präster, men skulle man bifalla reservationen, skulle reservanternas principuttalande sedan komma att gälla resestipendier även åt universitetslärare, lärare vid de allmänna läroverken, lärare vid enskilda läroanstalter, lärarinnor i hushållsgöromål, lärare vid folkundervisningen och journalister.

Jag vill livligt hoppas, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan såväl på denna punkt som på de kommande punkter i huvudtiteln, där det är fråga om resestipendier, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, C a r l G u s t a f: Den föregående ärade talarren gjorde gällande, att man vid behandlingen inom utskottet av ett par tidigare fall underlätit att göra något principuttalande, och han tyckte, att det var märkvärdigt, att ett sådant förekommer först här. Därmed förhåller sig ju så, att de båda fall, som tidigare i år varit före, ha varit fall, där man med en alldeles särskild motivering gått på bifall till Kungl. Maj:ts förslag, därför att det hade varit ett *direkt* statsintresse, som legat förbundet med att dessa stipendieresor blev företagna. När det gällde exempelvis stipendieresorna för häradshövdingar, motiverades höjningen av anslaget uttryckligen med att det med hänsyn till den förestående processreformen vore behövt, att vissa domare finge tillfälle att göra utländska studier och därvid speciellt intressera sig för den sak det gällde, som ju inte kan sägas vara ett individuellt intresse eller ett indirekt allmänt intresse utan ett direkt allmänt sådant. Här kommer man däremot för första gången till ett fall, där man kan säga, att det icke på detta sätt är ett *direkt* statsintresse förbundet med studieresan, utan ett fall, som man har att behandla såsom mera allmänt, där statens intresse är indirekt. Då ha reservanterna gjort gällande, att man i detta fall borde kunna nöja sig med en höjning med 50 % av hittills utgående stipendieanslag. Att inte heller på detta område denna princip i denna huvudtitel undantagslöst kan tillämpas, det vet ju den föregående

ärade talaren själv, när på en punkt, där det gäller ett dylikt anslag, man på grund av de särskilda omständigheterna i det fallet jämväl från reservanternas sida förordar en höjning med 100 %.

Reservanterna utgå sålunda därifrån, att man bör på det sätt pröva de olika fallen, att man ställer upp en allmän regel, gällande för de stipendieresor, beträffande vilka statsintresset är mera indirekt och intresset i övrigt kan anses vara mera individuellt. Undantag få göras i sådana fall, där alldeles särskilda och direkta statsintressen påkalla resorna. Om man ser saken på det sättet, tror jag att det är riktigt och lämpligt, att riksdagen följer reservanterna. Med hänsyn till de olika förhållandena i de länder, som skola besökas, tror jag, att det i vissa länder faktiskt är så, att den svenska valutan kommer att giva mera än under normala förhållanden, i andra åter i viss mån mindre. Därför håller jag före, att det bör räcka med en höjning av 50 procent, som reservanterna föreslagit. Om den föregående ärade talaren i början av riksdagen ansåg 50 procent vara tillräckliga för fall liknande dessa, förstår jag icke vad det är som skulle hava gjort, att han nu ändrat mening därom. Det kan icke vara hänvisningen till de fall, jag tidigare relaterat, därför att omständigheterna där äro andra och motiveringen en annan.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Jag vill för övrigt i detta sammanhang fråga: när skola vi tillämpa den så ofta omtalade sparsamheten? Det är i regel så, att det vid riksdagens början, under remissdebatten och i tidningar i allmänhet talas och skrives om, att nu skall det iakttagas en verklig sparsamhet, och nu skall man endast bevilja medel i oundgängliga fall. Man kan icke säga, att det nu föreligger ett oundgängligt behov av en fördubbling av resestipendierna, utan man kan gott stanna vid den höjning av 50 procent, som reservanterna föreslagit, och därför har jag tillåtit mig, herr talman, att framställa yrkande om bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr Pers: Herr talman! Det är ju ganska beklagligt, om statsutskottet på en sådan punkt som i fråga om resestipendier vill göra avsteg från den av utskottet annars tillämpade satsen, att man får lov att följa med tiden och höja, fördubbla och ofta även flerdubbla anslagen. Naturligtvis kan det med styrka göras gällande vad herr Ekman nyss sagt, att om det skall sparas någonstans, så bör man göra det i en sådan här punkt. Det beror naturligtvis på vilket värde man sätter på resor såsom nödvändiga ingredienser i den utbildning och den lättnad, som man vill ge stats-tjänarna. Den åttonde huvudtiteln omfattar ju statstjänare i tiotusental, som skola tillgodoses. Det är också klart, att resestipendierna vid sådant förhållande stiga till ganska stora belopp. Men man får också taga i betraktande, att många, ja tusentals av dessa människor äro anställda i ett tråget arbete och många hava sina bostäder och sin verksamhet förlagda i landets periferi, samt att de — i synnerhet de yngre och intelligenta — hava ett starkt behov av att komma ut och se, hur det är på andra platser och i andra länder samt därigenom er-

Ökat anslag till resestipendier åt prästnäm.

(Forts.)

Ökat anslag till resestipendier åt prästmän.

(Forts.)

hålla en stimulans, en uppmuntran i sitt arbete. Detta gäller icke blott dem, som få ett stipendium, utan även de många, som vänta och hoppas på att få ett dylikt stipendium. Då är frågan: hava vi så svag ekonomi här i vårt land, att vi, sedan vi hava inställt resorna under en följd av år, icke nu skulle kunna giva så pass stort anslag, att dessa resor skulle kunna medgivas i ungefär samma utsträckning som förut? Det är min uppfattning, att denna punkt icke är av den beskaffenhet, att sparsamheten skall placeras just här.

För övrigt har herr Ekman särskilt betonat, att det på andra håll ha varit särskilda omständigheter, som hava betingat högre reseanslag. Ja, kan man icke anföra alldeles samma förhållande på skolans område och, jag vill säga, även i fråga om den prästerliga verksamheten? Det är en hel del nya saker, som röra sig i tiden, nya former både för lärarens och prästers arbete. Vårt skolväsende, ifrån det lägsta och upp till toppen, är ju föremål för en grundlig omdaning i olika riktningar, och det är givet, att de bästa av denna stora personal behöva tagas i anspråk för denna omdaning. Det räcker icke bara med generalstaben och inspektörerna, utan man får räkna med att de gemene skola bland sina bästa få föregångsmän, som skulle kunna resa och se, huru det förhåller sig i andra länder, och därmed hålla vårt undervisningsväsende och vår kultur uppe.

Det är med denna synpunkt för ögonen, som jag yrkar bifall till utskottets förslag. Jag vill vädja till kammaren, om icke t. ex. herr Ollas Anders Ericsson haft ett alldeles ofantligt stort gagn av att han i tidigare år varit i tillfälle att göra resor. Om han stannat i Boda hela sitt liv, hade han icke varit en så pigg och vaken karl, som han är i denna stund.

Herr S w a r t z: Jag har icke mycket att tillägga utöver vad särskilt den siste ärade talaren sade, men gentemot min ärade kamrat i statsutskottet vill jag säga, att jag icke riktigt kan förstå den där indelningen i olika kategorier, så att man skulle ge ökade resestipendier åt sådana, som kunde gagna staten direkt, under det att man däremot beträffande sådana personer, vilkas resor icke gagnade staten lika direkt, icke skulle sätta dem i stånd att på ungefär samma sätt som hittills kunna göra dessa utländska resor. Vad innebär egentligen denna fråga? Det är ju icke alls fråga om att bereda större möjlighet, än som redan före kristiden fanns att göra dessa utländska resor, utan saken innebär egentligen att man vill bereda möjlighet till resor till ungefär två tredjedelar mot vad förhållandet var före kristiden med då beviljade anslag. Under hela kristiden har denna sak legat alldeles nere, och jag kan såsom universitetskansler intyga, att ansökningarna angående understöd från dessa fonder äro mycket omfattningsrika. Jag kan heller icke förstå, att det skulle vara någon statsnytta att avslå dessa framställningar.

Vilka resestipendier hava vi varit med om att bevilja förut? Jo, resestipendier åt domare. Anslaget för detta ändamål har på Kungl. Maj:ts förslag höjts från 6.000 till 10.000 kronor. Där har visser-

ligen utskottet sagt, att detta sker särskilt med hänsyn till omläggningen av processarbetet. Det må nu vara, men på femte huvudtiteln hava vi höjt resestipendierna åt förste provinsialläkare m. fl., åt vid rikets hospital och asylor anställda läkare, åt ordinarie läkare vid länslasarett och därmed likställda sjukhus samt slutligen åt läkare, som i utlandet vilja studera turberkulossjukdomar. Alla dessa anslag hava höjts med 100 procent. Jag vet icke, huruvida den ärade medlemmen av statsutskottet anser, att den verksamhet, som går ut på den kroppsliga vården av samhällsmedlemmarna, är av mera statsgagnelig nytta än den, som går ut på att i möjligaste mån främja de andliga värdena, vilka det just nu är fråga om i den förevarande punkten.

För min del kan jag icke se saken på samma sätt, utan jag ser den på alldeles samma sätt som andra kammaren nyss gjort, då den antagit vad statsutskottet här förut föreslagit. Jag tror mig därför icke heller i detta fall kunna sluta med något bättre än att uttrycka en önskan, att första kammaren icke måtte låta distansera sig av andra kammaren i denna fråga.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den föregående ärade talarren sade, att han icke kan förstå skillnaden mellan de fall, då man kan tala om att statsverket har en direkt nytta av stipendierna, och sådana fall då en mera indirekt nytta föreligger. Jag ber då att få hänvisa just till fallet om domarne. Där säges det uttryckligen i propositionen, att man har för avsikt att inkalla vissa domare till rådplägning vid utarbetandet av processreformen, och att det är dessa domare, som man, i den mån anslaget räcker, skulle sätta i tillfälle att genom studier på andra håll göra sig mera allsidigt kompetenta att deltaga i det föreliggande utredningsuppdraget. Det är således ett fall som jag tycker exemplifierar just vad reservanterna här menat.

Det är alltid så, herr Pers, att man på varje punkt kan uppträda och säga: spara skola vi göra, men icke här och icke här. Nu hörde vi nyss universitetskanslern säga: nu skola vi icke spara! Tidigare i dag däremot, när det gällde järnvägarna i Norrland, stod han på sparsamhetens ståndpunkt. Så växla ståndpunkterna beroende på det mera personliga intresse, som ligger knutet vid den ena eller den andra anslagspunkten.

Jag vill emellertid erinra om: här är det icke fråga om en minskning, utan reservanterna tillstyrka en ökning av 50 procent. Över huvud taget tror jag, att denna ökning skall medge resor i samma omfattning som tidigare. Det beror alldeles på, hur man förlägger sina resor.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman! Bara ett par ord till herr Pers.

Han gjorde gällande, att det var så nödvändigt för personer,

Första kammarens protokoll 1920. Nr 39.

Ökat anslag
till resesti-
pendier åt
prästmän.
(Forts.)

som hava ett strängt arbete och bo ute i landets periferi, att komma i tillfälle att få resestipendier, så att de skulle kunna få resa ut och taga intryck av förhållandena ute i världen. Jag undrar, om detta blir förhållandet genom att bevilja dessa anslag. Jag har åtminstone i vissa fall följt med utdelningen av resestipendier, och jag har icke funnit, att vederbörande i första hand giva dem åt sådana, som bo ute i periferien och kanske hava det mest ansträngande arbetet. Nej, det är raka motsatsen, som åtminstone hittills har praktiserats. Det skulle jag kunna med exempel visa, herr Pers. Jag tror därför, att den argumenteringen icke är hållbar.

Sedan sade herr Pers, att dessa resor gjorde en så stor nytta, och anförde vissa exempel därpå. Ja, skulle man resonera på det sättet, huru skulle det då gå? Då få vi väl ge resestipendier åt varje svensk medborgare. Men var skall man då taga penningarna ifrån? Tror herr Pers, att det går att handskas med statens penningar huru som helst? Jag medger, att det finns mycket, som är bra och nyttigt, men det är en annan faktor, som man också i lika hög grad bör taga i betraktande, och det är den: orka vi med det? — Jag tror det icke, och därför har jag varit med om reservationen.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande.

Herr Bergqvist: Det kan ju vara en viss tillfredsställelse att konstatera, att till och med herr Ekman kan missminna sig, och detta just i fråga om vad han själv sagt. Herr Ekman har här framhållit, att i de fall, i vilka man tidigare under denna riksdag beviljat resestipendier, detta skett med en särskild motivering. Men denna uppgift beror på ett minnesfel. Jag har här framför mig statsutskottets utlåtande rörande femte huvudtiteln, sådant detsamma föreligger, kommet från herr Ekmans egen avdelning, och där står det om förste provinsialläkarna följande. Jag skall läsa upp utskottets hela motivering för att visa, att inga särskilda motiv äro anförda: »Kungl. Maj:ts förslag om höjning av resestipendiernas belopp till högst 1,000 kronor har utskottet funnit sig böra tillstyrka och har likaledes icke haft något att erinra emot, att stipendiat må medgivas rätt att förlägga sina studier även inom landet i sådana fall, där sådan rätt ej nu är medgiven. Däremot har utskottet icke ansett skäl föreligga att nu öka antalet resestipendier till förste provinsialläkare m. fl. från 5 till 8. En dylik ökning synes utan olägenhet kunna anstå till dess närmare erfarenhet vunnits om behovet därav. Vid bifall till» etc. Där finnes absolut icke ett ord, som skulle kunna tolkas såsom en särskild motivering, och därför kvarstår min förundran över att utskottet först nu på denna punkt skulle göra ett principuttalande angående resestipendier i allmänhet.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att det icke riktigt går för sig att, såsom herr Ekman gjorde, tala om statens direkta och indirekta intressen i fråga om dessa stipendier. Det är väl alldeles tydligt och klart, att

staten måste hava mycket direkta intressen av att dess lärarkår får tillfälle att genom erfarenheter från andra länder i sin mån bidraga till det svenska undervisningsväsendets utveckling. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att herr Ekmans påstående, att han dock vill hava en ökning av stipendierna, är beroende på en felsyn, som man just inte skulle vänta från det hållet. Om man jämför summan med vad som var anslaget före år 1914 blir anslaget naturligtvis i själva verket sänkt, om det nu höjes med endast 50 %. Om reservationen segrar, kommer det följaktligen att utsändas ett mindre antal stipendiater från Sverige än förut. Är Sverige betjänt med att — för att nu taga det exempel, som ligger mig närmast till hands — är Sverige betjänt med att efter år 1921 kunna skicka ut endast en del av dessa lärare för att kunna samla erfarenheter om vad som hänt och skett i världen även på undervisningsområde under de senaste sju åren? Är Sverige betjänt med att få ett mindre antal av sina lärare och sina ämbetsmän i övrigt, som behöva resa, utskickade till utlandet? Jag vill fästa uppmärksamheten på att det är först från och med år 1921 som dessa stipendier utbetalas. Det finns åtskilligt nytt att se på alla kulturområden, och det är av vikt för svenska folket, att det har åtminstone lika goda tillfällen som före kriget att göra de erfarenheter, som kunna göras medelst ifrågavarande stipendier.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Ollas: Endast ett par ord till den siste ärade talaren! Han tycktes vilja göra gällande, att genom ett bifall till reservationen antalet folk- och småskollärare, som skulle kunna sändas till utlandet, skulle bli mindre, än det var före 1914. Jag vill då erinra talaren om att, även om reservationen antoges, bleve det en höjning av resestipendieanslaget på omkring 200 procent, och med detta tror jag att stipendierna bli flera än fallet var före 1914. Den föregående talarens resonemang i det avseendet var därför alldeles felaktigt.

Herr Swartz: Jag vill erinra den siste ärade talaren om att det är en viss skillnad mellan förslaget i denna punkt och i den, som nyss berördes, nämligen i fråga om folkskollärarna. Vad folkskollärarna beträffar, är ju en större ökning ifrågasatt än här. Det är mycket riktigt, såsom talaren sade, att det i det fallet är ifrågasatt en ökning med 200 procent och i detta fall med 100 procent. Reservanterna vid punkten om folkskollärarna hava gått med på en höjning av 100 procent. Jag tycker därför, att konsekvensen fordrar, att de även här skulle vara med om en höjning av 100 procent, därför att skälet varför de gått med i det fallet måste vara detsamma, som här betingat en höjning av 100 procent, nämligen uteslutande en ökning av kostnaderna.

*Ökat anslag
till resesti-
pendier åt
prästmän.
(Forts.)*

Ökat anslag
till resestipendier åt
prästmän.
(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Nej, herr talman, skälen äro icke desamma. Anledningen till att jag kunnat vara med om en höjning av 100 procent till lärarna är den att man där har att räkna med ett sig snabbt ökande lärareantal. Så är emellertid icke fallet beträffande den punkt, som nu föreligger.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 A punkten 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten anförda reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 46.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Punkterna 43 och 44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 45—48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

Punkterna 55 och 56.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57.

Lades till handlingarna.

Punkten 58.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Punkterna 60 och 61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62.

Lades till handlingarna.

Punkterna 63—65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66.

Lades till handlingarna.

Punkterna 67—92.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 93 och 94.

Lades till handlingarna.

Punkterna 95—97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Punkterna 99—134.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 135.

Lades till handlingarna.

Punkterna 136—142.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Lönereglering
för befatt-
ningshavare
vid farma-
ceutiska
institutet.

Punkten 143.

Med biträdande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) medgiva, att avlöningen för professor vid farmaceutiska institutet finge, i stället för vad därom nu vore stadgat, bestämmas till 7,500 kronor, därav 5,000 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde komma efter fem år ett ålderstillägg till lönen å 600 kronor;

b) medgiva, att avlöningen för laborator vid farmaceutiska institutet finge i stället för vad därom nu vore stadgat, bestämmas till 4,500 kronor, därav 3,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde efter respektive fem och tio år komma två ålderstillägg till lönen, vardera å 500 kronor;

c) medgiva, att å institutets stat finge uppföras ytterligare en vaktmästare med en avlöning av 1,900 kronor, därav 1,100 kronor lön, 650 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, vartill kunde komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 100 kronor, efter respektive 3, 6 och 9 år;

d) för genomförande av angivna förändringar i institutets ordinarie stat höja det ordinarie anslaget till farmaceutiska institutet, nu 62,000 kronor, med 6,100 kronor till 68,100 kronor;

e) föreskriva, att de genom kungörelsen den 22 juni 1911 (sv. förf.-saml. bih. nr 37) fastställda avlöningsvillkor fortfarande skulle äga giltighet, dock med vissa angivna ändringar och tillägg.

Vid denna punkt hade reservation anförts av herrar *Ollas A. Ericsson*, *H. M. Bäckström*, *P. Nilsson* i Bonarp, *O. H. Waldén*, *S. Bengtsson* i Norup, *W. Bäckström*, *J. Erlansson*, *K. A. W. Björck* och *E. Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

Vad först beträffar den föreslagna löneregleringen för institutets professorer, synes det utskottet mindre lämpligt att nu vidtaga en dylik reglering, då vid en kommande revision av avlöningsförhållandena inom statsförvaltningen frågan om avlöningsförmånerna för professorer vid olika högskolor och institutioner väl torde komma att underkastas en ingående prövning. Ett bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag skulle enligt utskottets mening innebära ett föregripande av en dylik revision, vilket föregripande är så mycket mera ägnat att ingiva betänkligheter, som det otvivelaktigt skulle medföra konsekvenser i fråga om de professorer och andra befattningshavare, vilka för närvarande äro i avlöningshänseende likställda med professorerna vid farmaceutiska institutet. Utskottet kan alltså ej tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Vidkommande — — — — — i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Mot — — — — — erinra.

- Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må
- a) avslå Kungl. Maj:ts framställning, i vad den avser löne-
reglering för professorerna vid farmaceutiska institutet;
- b) _____
- c) _____
- d) för genomförande av angivna förändringar i institutets ordi-
narie stat höja det ordinarie anslaget till farmaceutiska institutet, nu
62,000 kronor, med 3,900 kronor till 65,900 kronor;
- e) föreskriva _____
att därvid professorer _____ karolinska institutet samt la-
borator _____ förhöjning.
- _____

*Lönereglering
för befatt-
ningshavare
vid farma-
ceutiska
institutet.
(Forts.)*

Herr Bäckström: Herr talman! Vid denna punkt finnes fogad en reservation av herr Ollas Ericsson m. fl. med yrkande om den ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att farmaceutiska institutets professorer skulle stå kvar vid nuvarande löner i stället för att flyttas upp enligt förslaget. Anledningen till vårt yrkande är den, att det har synts oss reservanter vara olämpligt att göra denna uppflyttning, när man har fullt klart för sig, att den likställighet man för ögonblicket skapar icke kan eller bör bliva bestående. Kungl. Maj:ts förslag är grundat på löneregleringskommitténs hemställan — löneregleringskommittén har nämligen tillstyrkt denna uppflyttning i konsekvens med uppflyttningen av veterinärhögskolans professorer och en del andra — men kommittén säger:

»Kommittén vill nu uttryckligen betona, att den omständigheten, att farmaceutiska institutets professorer skulle vid bifall till kommitténs förslag komma att i avlöningshänseende likställas med universitetsprofessorer, ingalunda bör få anses såsom ett föregripande av den revision, vars önskvärdhet kommittén angivit. Enligt kommitténs mening bör frågan om den ställning, farmaceutiska institutets professorer böra i avlöningshänseende intaga, då upptagas till förnyad och, i förhållande till vad kommittén nu äger förutsättningar prestera, mer allsidig och sakkunnig behandling.»

Alltså enligt löneregleringskommitténs mening skall man nu uppflytta dessa professorer till högre löneklass, d. v. s. till den som gäller för universitetsprofessorer m. fl. Men kommittén säger, att man förr eller senare måste komma att reglera dessa professorslöner på nytt, och då är det ingalunda sagt, att man skall sätta samma löner för dessa professorer som för universitetsprofessorerna. Det synes emellertid ganska egendomligt, om man nu genom att stryka bort skillnaden skall vidtaga en åtgärd, som, åtminstone i någon mån kan komma att prejudicera vad som skall hända vid den framtida lönerevisionen. Jag hoppas, att om nu detta förslag skulle bliva riksdagens beslut, man dock framdeles iakttaget den reservation kommittén gjort, men det synes försiktigare, att man nu icke går med på förslaget.

Jag vill för övrigt påpeka, att andra kammaren i denna punkt

Lönereglering
för befatt-
ningshavare
vid farma-
ceutiska
institutet.
(Forts.)

med 20 rösters majoritet eller så omkring bifallit reservationen. Jag skall nu ej uppehålla kammaren längre; jag har endast velat framföra den motivering, som reservanterna haft, för att de icke gått med på denna i och för sig kanske icke stora fråga. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag får säga, att jag befinner mig i en rätt ovanlig situation, då jag som ledamot av löne-regleringskommittén och av statsutskottet får tillfälle att plädera för högre löner gentemot andra ledamöter av riksdagen och i detta fall speciellt emot en ledamot av den yrkeskategori, som det i förevarande fall gäller.

Det är ju så, att det tidigare funnits, som flertalet av herrarna känna, två olika lönegrupper för professorer, en högre och en lägre, och professorerna vid farmaceutiska institutet hava tillhört den lägre lönegruppen. Emellertid har tidigare i flera fall, då lönefrågor för professorer i samma ställning av löne-regleringskommittén och riksdagen behandlats, riksdagen förklarat sig villig att för dessa professorer bestämma lönerna efter den högre lönetypen. Det har skett *emot* löne-regleringskommitténs hemställan i ett par, tre fall, då riksdagen funnit, att lönen för professorerna i fråga borde sättas till samma belopp som för universitetsprofessorerna eller 7,500 kronor. Detta ärende remitterades till löne-regleringskommittén, och då fann kommittén, att när i flera liknande fall riksdagen tidigare emot löne-regleringskommitténs hemställan funnit sig böra för med dessa likställda befattningshavare besluta de högre lönebeloppen, fanns det icke vidare anledning för löne-regleringskommittén att beträffande dessa professorer vidhålla sin tidigare uppfattning, utan anslöt sig kommittén till riksdagens mening och satte även för dessa befattningshavare en löneställning, motsvarande universitetsprofessorernas. I det sammanhanget knöts dock till denna tillstyrkan ett uttalande av innebörd, att när en stor gemensam löne-reglering komme till stånd, denna uppflyttning icke skulle på det sättet prejudicera, att det skulle fastslås endast en grupp professorer, utan man skulle, när denna allmänna löne-reglering uppgjordes, vara obunden av tidigare beslut som fattats. Det är också i anslutning till detta uttalande, som Kungl. Maj:t framlagt sitt förslag i föreliggande punkt och tillstyrkt en förbättrad ställning för professorerna i fråga. När så är fallet, när riksdagen i flera tidigare analoga fall fattat beslut i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan, och då vidare det lönebelopp, som därmed uppnås, icke kan sägas vara för högt, utan tvärtom, och då det icke binder riksdagen i fortsättningen, förefaller det mig finnas fullgoda skäl att lämna sitt bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Härtill kommer ytterligare, att det finnes åtskilliga eller åtminstone några befattningshavare, som snart äro i färd att avgå. Om dessa icke få bli delaktiga av denna löneförbättring kommer deras pensionsställning att bli den ytterst låga, som nu är knuten till professorsbeställningar av denna lägre typ. Jämväl ur denna

synpunkt synes det mig obilligt, om dessa befattningshavare skola komma i sämre läge än andra med dem jämställda.

Jag finner således, att både sak- och billighetsskäl tala för, att riksdagen tager utskottets hemställan, och jag ber därför att få yrka bifall till densamma.

Herr Bäckström: Jag ber att få taga fasta på herr Ekmans gjorda uttalande, att riksdagen, om den bifaller utskottets förslag, därmed icke får anses bunden vid en blivande lönereglering. Saken har nämligen en viss vikt. Åtminstone synes det mig, att även om man givit professorstitel åt ifrågavarande och vissa andra befattningshavare, man dock bör tänka sig, att det skall göras en skillnad i avlöning mellan de professorer, som ha de mest krävande posterna och de, som ha mindre krävande poster, där lärarverksamheten icke behöver vara förenad med större vetenskaplig kompetens. Jag skall icke driva denna sak, men jag ville gärna understryka, att vi haft detta skäl att anbefalla varsamhet i denna punkt.

Ett litet ord till. Kammaren har nyss utan votering bifallit förslaget om höjning av lönen åt professorn i arkitektur vid konsthögskolan, vilken skulle få samma lön som av utskottet föreslagits för nu ifrågavarande professorer eller 7,500 kronor. I det fallet ligger saken helt annorlunda starkt motiverad, och som andra kammaren avslagit bägge framställningarna, skall jag be, att första kammarens ledamöter vid en blivande gemensam votering fasthålla vid sitt beslut i *den förra punkten*, även om jag hoppas, att i någon mån kunna ha övertygat någon, att det finns skäl att avslå utskottets hemställan i *denna* punkt. Det finnes nämligen en bestämd skillnad i ställning mellan professorn i arkitektur vid konsthögskolan och professorerna vid farmaceutiska institutet.

Herr Pers: Herr talman! Jag har ej låtit anteckna mig som reservant här, fastän jag anser, att bättre skäl finnas på reservanternas sida. Men just det förhållandet att dessa befattningshavare skulle stanna vid så låg pension, har gjort, att jag ej låtit anteckna mig bland reservanterna. Men det förefaller mig dock, som om var gång riksdagen höjer de lägre betalade professurerna upp till de högre, riksdagen avskär sig möjligheten att i alla fall göra någon skillnad mellan dem, när regleringen kommer. Man säger visserligen för var gång, att det icke skall prejudicera, men realiteten talar all erfarenhet om; den är i sådana fall starkare än orden, och det vill sedan något till för att man verkligen skall få genomförd en differentiering i fråga om professurerna, som visserligen kan vara önskelig. Men, som sagt, det skälet att de befattningshavare, som nu skulle bli illa ställda, skulle lida orättvisa, föranleder att man knappt kan göra annat, åtminstone efter mitt tycke, än bifalla utskottets hemställan. Man får emellertid trösta sig med att trycka på, att när lönerna skola regleras, få icke alla professorer jämställas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de

Lönereglering
för befatt-
ningshavare
vid farmau-
ceutiska
institutet.
(Forts.)

Lönereglering
för befatt-
ningshavare
vid farma-
ceutiska
institutet.
(Forts.)

yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 144—160.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 161.

Lades till handlingarna.

Punkterna 162—164.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 165.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen

medgiva, att den nu i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposten: »arvoden till skrivbiträden åt rektorerna vid de högre läroverken och vissa lägre läroverk» å 23,000 kronor finge under den förändrade beteckningen: »arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna» utgå med ett till 50,000 kronor förhöjt belopp,

ävensom i anledning därav höja det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 27,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) medgiva, att den nu i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposten: »arvoden till skrivbiträden åt rektorerna vid de högre läroverken och vissa lägre läroverk» å 23,000 kronor finge under den förändrade beteckningen: »arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna» utgå med ett till 35,000 kronor förhöjt belopp,

b) i anledning därav höja det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 12,000 kronor.

Herr statsrådet O l s s o n: Herr talman! Det anslag, som det här gäller, utgår med 23,000 kronor och är avsett för arvoden åt rektorernas skrivbiträden dels vid samtliga högre allmänna läroverk, dels vid en del realskolor. Kungl. Maj:t har begärt att få detta anslag höjt med 27,000 kronor, således till 50,000 kronor, och statsutskottet har gått med på en höjning av 12,000 kronor. Orsaken varför utskottet gått med på denna höjning, framhåller utskottet vara den, att man dels vill bereda sådana arvoden, varom det här är fråga, vid de läroverk, där dylika ännu icke finnas, och dels att man vill möjlig-

göra, där så erfordras, smärre ökningar av hittills utgående arvoden till ifrågavarande ändamål. Att man ej kunnat gå med på Kungl. Maj:ts förslag är beroende därpå, att man anser, att den utredning, som ligger bakom förslaget, inte är av den art, att man på den kunnat bygga denna höjning. I det fallet är Kungl. Maj:t och utskottet egentligen lika illa ställda, ty det ligger ju bakom utskottets framställning heller inte någon utredning av den art, att man strängt taget kan bygga någonting på den. Men Kungl. Maj:t är i så måtto bättre ställd, att ett bifall till den höjning Kungl. Maj:t föreslår skulle uträta verklig nytta. Jag är nämligen inte säker på, att man inom utskottet gjort riktigt klart för sig de missförhållanden, det här gäller att avhjälpa. Det är ju så, att vi ofta äro fallna för att taga varje tal om ökade bördor o. s. v., som ju alltid sticker upp huvudet, när det gäller ökande av anslag, såsom egentligen ingenting annat än allmänna talesätt. Men i detta fall är det verkligen inte så; det är ovanligt litet allmänna talesätt i detta ärende.

Jag har haft att räkna med tre utredningar. Den ena, som verkstälts av en särskilt tillkallad sakkunnig, innebar ett förslag, som gick löst på en ökning av 60,000 kronor. Skolöverstyrelsens förslag sträckte sig ända upp till 64,000 kronor, och statskontorets förslag gick visserligen inte så högt som någotdera, men stannade i alla fall först vid siffran 46,000 kronor. Att jag nu inte kunnat stanna för någotdera av dessa anslagskrav, har inte berott därpå, att jag underkänt de besvärligheter man har att göra med, utan det har berott på, att jag verkligen tänkte mig, att man skulle kunna komma fram billigare. Jag har nämligen en viss förkärlek för den nuvarande ordningen vid läroverken i detta avseende — kanhända därför att jag själv aldrig varit rektor och heller aldrig varit skrivbiträde. Jag ville därför se, huruvida den skulle kunna fungera bättre, därest man ökade på anslaget, och det var detta som gjorde, att jag lade fram förslaget om dessa 27,000 kronor. Går det inte att få organisationen att fungera bättre med denna penningökning, får man naturligtvis fundera ut något annat sätt, men alldeles säkert är, att det inte går med 12,000 kronor.

Jag skulle önskat, att utskottets ledamöter varit närvarande vid det rektorsmöte, som hölls här för ett par veckor sedan. Det framkom visserligen ingen klagan på det mötet, men det framkom energiska exempel på, hur förhållandena hålla på att vridas på sned vid våra allmänna läroverk. Ty det är verkligen så, att våra rektorer, som ju egentligen skulle ha den pedagogiska och disciplinära ledningen av läroverken och annars vara en föresyn, hålla mer och mer på att bli rena expeditjonskarlar, som stängas in på expeditionerna timme efter timme och dag efter dag och bindas fast så gott som vid skrivbordsstolarna. Det är räkenskapsbokföringen och lönerekvissionerna och årsredogörelserna och statistiken och det är de tusen andra tingen på expeditionslokalerna, som också göra, att det vid de större läroverken kan komma fram så underliga tankar — åtminstone för en skolkarl underliga tankar — att man helst skulle önska rektorerna alldeles av-

*Höjning av
anslaget till
arvoden åt be-
träden å vissa
rektors-
expeditioner.
(Forts.)*

*Höjning av
anslaget till
arvoden åt bi-
träden å vissa
rektors-
expeditioner.*

stängda från undervisningen. Vid det mindre läroverket är rektorn allt: skrivbiträde, bibliotekarie, ibland vaktmästare också. Han skall vara överallt, på expeditionen, på lärorummet och i trapporna. Han är bokstavligen den ensamme mannen, som i längden säkerligen inte blir den starkaste.

(Forts.)

Nu förstår jag, att det i grund och botten är lönlöst att tala i denna sak. Men jag har velat säga det ändå. Ty jag har resonerat för mig själv som så, att alltid kan det ju hända, att någon medlem av statsutskottet kan ha nytta av det. Vi placera nämligen en karl vid en skola för att han skall taga hand om våra ungdomar i åldrar, som inte äro utan sina farligheter, och vi begära av honom, att han skall se till, att dessa ungdomar inte förfaras på något sätt, och sedan tvinga vi den karlen att sitta och renskriva siffror. Det vore nästan bra, om man kunde säga, att det där är något som inte är likt oss.

Herr Bergqvist: Det kan ju vara ett visst fog för, att herr statsrådet icke finner sig fullt tillfredsställd med det förslag, som av statsutskottet framlagts. Emellertid har det varit svårt att komma till någon bestämd uppfattning i denna fråga, som har haft sina växlande fraser. Här har varit en sakkunnig, som framställt ett visst förslag, som läroverksöverstyrelsen modifierat. Sedan har statskontoret modifierat detta läroverksöverstyrelsens förslag, och statsrådet har sagt, att statskontorets uppfattning är för mekanisk, och så har han framlagt ett annat förslag. Det har därför synts statsutskottet, som om frågan icke varit tillräckligt klarlagd och att man måste vänta, till dess man fått en fastare basis att stå på, för att kunna fatta definitivt beslut i ärendet. Emellertid har utskottet icke velat hindra, att rektorerna skola få något ökade bidrag till avlöning av skrivbiträden under avvaktan på bättre utredning, och utskottet har för den skull föreslagit ett belopp av 12,000 kronor. Nu säger herr statsrådet, att man med detta belopp ingenting vinner. Ja, för så vitt det vore fråga om att definitivt ordna denna sak, medgiver jag, att herr statsrådet har rätt. Men då det gäller ett provisorium, måste man väl ändå säga, att man reder sig bättre med ett anslag, som är 12,000 kronor högre än det, som man hittills måst reda sig med.

Under avvaktan på, att frågan kommer tillbaka i ett mera utrett och enhälligt skick, tror jag, att det kan vara en lämplig åtgärd att följa statsutskottet i dess förslag, och för den skull ber jag för min del att få yrka bifall till, vad statsutskottet i förevarande punkt föreslagit.

Herr Björnsson: På de skäl, som av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförts, ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr Enhörning: Även jag vill, herr greve och talman, på de skäl, som herr statsrådet anført, yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Det är tydligt och klart, att rektorerna ha alltför mycket att göra å sina expeditioner för att de på ett tillfredsställande sätt

skulle kunna sköta såväl skolan som expeditionsgöromålen. Nu säger den ärade talaren på norrlandsbänken, att denna fråga icke skulle varit tillräckligt klarlagd i utskottet. Ja, om så varit förhållandet, så har dock herr statsrådet på ett fullt tillfredsställande sätt klarlagt frågan i denna kammare, och jag vill därför hoppas, att vi, då vi nu gå att votera om denna punkt, skola vara beredda att följa Kungl. Maj:ts förslag.

Herr greve och talman, jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr O l s s o n, O s c a r: Jag hade visserligen tänkt att låta anteckna mig som reservant mot utskottets hemställan i denna punkt, men jag har icke suttit på den avdelning, som närmast haft att handlägga ärendet, och vid utskottets sammanträde in pleno hade jag tillräckligt mycket att säga ändå, när avdelningens förslag där föredrogs.

Utskottet stöder sig på, att den i frågan lämnade utredningen icke skulle vara tillräcklig, och det är ju mycket möjligt, att så är förhållandet. Då emellertid herr Bergqvist gent emot statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet uttalande, att rektorerna icke bli hjälpta på det sätt utskottet föreslår, påstår, att de verkligen bliva det, så vill jag säga, att herr Bergqvist tager alldeles fel. De, som bli hjälpta genom den lilla ökning statsutskottet föreslår, äro skrivbiträdena — det är ju mycket vackert så — men icke blir det rektorerna. Trots att jag sålunda icke kommit att anteckna mig som reservant får jag säga, att jag från saklig synpunkt icke kan finna annat än att Kungl. Maj:ts proposition bort tillstyrkas.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 A punkten 165, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Höjning av anslaget till arvoden åt biträden å vissa rektors-expeditioner.
(Forts.)

Höjning av
anslaget till
arvoden åt bi-
träden å vissa
rektors-
expeditioner.
(Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 44.

Punkten 166.

Lades till handlingarna.

Om inrättande
av nya ad-
junktstjänster
vid allmänna
läroverk.

Punkten 167.

Kungl. Maj:t hade under punkten 166 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken anvisa på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 460,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en inom första kammaren av herrar *E. Wigforss* och *E. Björnsson* väckt motion, nr 96, däri föreslagits, att riksdagen måtte besluta dels att minska det i årets statsverksproposition under åttonde huvudtitelns punkt 166 upptagna förslagsanslaget av högst 460,000 kronor med ett belopp, som motsvarande avlöning åt 25 extralärare, och dels att från och med 1921 års början inrätta 25 nya adjunktstjänster vid de allmänna läroverken.

I nu föredragna punkt hade utskottet med hänsyn till innehållet i ett från skolkommissionen införskaffat yttrande hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och med avslag å herrar Wigforss' och Björnssons berörda motion, måtte, i likhet med vad för innevarande år ägt rum, till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken anvisa på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 460,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *O. U. B. Olsson*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka den i ämnet väckta motionen.

Herr Björnsson: Mot utskottets beslut i denna punkt har herr Oscar Olsson reserverat sig med yrkande, att en av herr Wigforss och mig väckt motion bort bifallas. Utgångspunkten för denna motion är det faktum, att det för närvarande vid de allmänna läroverken finnes ett orimligt stort antal extralärare, och jag vill i detta sammanhang anmärka, att extralärare icke är detsamma som vikarierande, tillfälligt anställda timlärare, utan »extralärare» äro sådana lärare, som regelbundet sköta viss tjänst. Höstterminen 1917 voro icke mindre än 176 sådana »extralärare» anställda, trots det att statsmakterna vid den senaste läroverksreformens genomförande uttryckligen förutsatte, att antalet av sådana lärare skulle hållas nere vid omkring 30. I överensstämmelse med denna förutsättning hade läroverksöverstyrelsen vid framläggandet av sina anslagsäskanden till 1919 års riksdag begärt 56 nya ordinarie tjänster vid de allmänna lärover-

ken, fördelade på tre år. I 1919 års statsverksproposition upptogs av dessa endast två lektors- och fyra adjunktstjänster i stället för begärda 5 och 15. Som motiv för denna reduktion anförde dåvarande departementschefen huvudsakligen, att behovet av läraretjänster skulle minskas, om de ordinarie lärarnas tjänstgöring ökades till bättre överensstämmelse med läroverksstadgans föreskrifter. I vår motion ha vi påvisat, att en sådan motivering är ohållbar, och genom en ingående statistisk undersökning, vilken efter vår motions avgivande publicerats i tidning för Sveriges läroverk, har detta vårt påstående bekräftats.

*Om inrättande
av nya ad-
junktstjänster
vid allmänna
läroverk.*

(Forts.)

Läroverksöverstyrelsen synes, märkvärdigt nog, i sina anslagskrav till årets riksdag hava underlåtit att begära de nya tjänster, som enligt dess plan år 1919 bort begäras. I varje fall ha inga dylika tjänster upptagits i statsverkspropositionen, och som följd härav få vi räkna med, att det så kallade extralärareeländet, som för närvarande är i stark stegring, ytterligare kommer att ökas.

Statsutskottet har så till vida beaktat vår motion, att det inhämtat yttrande över densamma från den fungerande skolkommissionen, och redan detta är ju i och för sig värt all tack. Visserligen avstyrker kommissionen bifall till motionen, men den gör det icke på grund av det skäl, som vi redan vederlagt och som jag nyss berört, utan den åberopar som skäl hänsynen till en förestående omorganisation av våra allmänna läroverk. Huru än en sådan omorganisation av läroverken kommer att utfalla, lär det väl vara obestriddt, att det behöfliga antalet läroverkslärare kommer att reduceras mer och mer. Till undvikande av missförstånd vill jag säga, att jag personligen ingenting har att invända mot en reduktion av läroverkslärarnas antal, om en sådan motiveras av den blivande omorganisationen. Emellertid är det tydligt, att, huru än läroverksorganisationen lägges, det antal elever, som behöva undervisning i vårt land, icke därigenom kommer att avsevärt minskas. Även om vissa läroverkslärare bli överflödiga, måste dessa sålunda ersättas med folkskollärare eller med lärare av annat slag.

Nu är det ju bekant, att det råder brist på folkskollärare och att yrkesundervisningen kommer att kräva ett mycket stort antal lärarekrafter. Under sådana förhållanden synes det mig rimligt, för att icke säga rent nödvändigt, att den omorganisation av våra läroverk, som kommer att bli en följd av skolkommissionens förslag, sker så småningom och icke på en gång. Det synes mig också orimligt hårt att låta den nuvarande generationen extra lärare sitta emellan för denna omorganisation, vars konturer vi ännu icke fått skåda. Skolkommissionen hade, enligt min mening, bort undersöka, huruvida icke den naturliga avgången av läroverkslärare genom pensionering och dödsfall är tillräcklig för att möjliggöra en tillräckligt snabb övergång från en läroverksform till en annan.

Skolkommissionen anför nu, att man icke som skäl för den motion vi väckt kan förebära den omständigheten, att det antal extra lärare, som för närvarande tjänstgör, behöver få bättre befodringsförhållanden. Ty, menar kommissionen, befodringsförhållandena för

*Om inrättande
av nya ad-
junktstjänster
vid allmänna
läroverk.*

(Forts.)

den nuvarande generationen extralärare äro i och för sig rätt goda. Jag får erkänna, att jag icke förstår denna tankegång. Ingen formuleringskonst i världen räcker till att borteliminera det faktum, att befodringsutsikterna bli betydligt sämre, om det finnes 173 extralärare i tjänst, än om det blott finnes 30 — det torde ingen kunna bestrida. Då skolkommisionens förslag genom det nyss timade ordförandeskiftet lärer bliva fördröjt med minst ett år, är det klart, att det resultat, till vilket denna kommission kommer, icke kan annat än verka nedstämmande för de extralärare, som nu tjänstgöra.

Emellertid vill jag säga, att dessa lärares personliga utsikter icke för mig komma i första rummet. Det finnes en annan kategori människor, som jag anser, att man har större skäl att vara mån om, nämligen de studenter, som varje år utgå från våra läroverk. Det är ett icke ringa antal av dem, som icke bestämt sig för valet av levnadsbana, och en hel massa sådana kasta sig in på lärarebanan. Det synes vara rätt och skäligt, att man för dessa gör klart, att befodringsutsikterna på denna bana numera väsentligt försämrats. Det kan icke lända vårt undervisningsväsende till gagn, att lärareaspiranter gå till sin utbildning med förhoppningar, som i framtiden måste bli svikna.

Nu har jag visserligen inga stora förhoppningar om, att vår motion skall vinna riksdagens bifall, men huru riksdagens beslut än utfaller, så anser jag ändock, att motionen varit till gagn. Om motionen bifalles, så är det säkert, att extralärarnas nuvarande lott kommer att förbättras. Avslås motionen, måste även det ha värde för dem, som under den närmaste tiden hysa planer på att ägna sig åt lärarekallet.

För min egen del anser jag icke, att ett bifall till vår motion skulle lägga hinder i vägen för en omorganisation av de allmänna läroverken, och jag anser mig därför med gott samvete kunna yrka bifall till den av herr Oscar Olsson avgivna reservationen, det vill säga, att den av herr Wigforss och mig väckta motionen måtte bifallas.

Herr Bergqvist: Jag måste erkänna, att jag hyser stora sympatier för den föreliggande motionen, och hade det för mig varit möjligt att på något sätt stödja densamma, så hade jag gjort det med glädje. Jag behjärtar på det livligaste, vad den föregående ärade talaren framhöll, nämligen de små befodringsmöjligheter, som finnas vid den talrika extralärarekåren vid våra läroverk. Det torde vara att befara, att dessa små befodringsmöjligheter komma att verka därhän, att studerande icke våga giva sig in på sådana studier, som leda till lärarebanan, och då står man kanhända inom något år inför en fullständig lärarebrist vid de allmänna läroverken.

Men då fråga om dessa läroverks omorganisation föreligger och det är ifrågasatt att skära bort ett par klasser av realskolan, så kommer, om denna reform genomföres, ett stort antal lärareplatser vid de allmänna läroverken att indragas. Av det yttrande, som skolkommisionen ingivit till utskottet, finner man, att en indragning av första

klassen i realskolan skulle minska behovet av lärarkrafter med 130, och att om ännu en klass indrages, ytterligare 130 à 140 lärare skulle bli obehöfliga. Inför denna utsikt måste man känna sig mycket tvetsam mot att inrätta nya ordinarie tjänster. Det är uteslutande detta, som bestämt min ställning till frågan. Jag beklagar, att jag måste intaga denna ställning, men premisserna synas mig icke kunna leda till annat resultat vare sig från statsutskottets eller riksdagens synpunkt.

*Om inrättande
av nya ad-
junktjänster
vid allmänna
läroverk.
(Forts.)*

Herr vice talman! Jag ber att få yrka bifall till vad statsutskottet i förevarande punkt hemställt.

Herr Olsson, Oscar: Jag är förvissad om, att riksdagen icke skänker frågan om extralärarna någon större uppmärksamhet eller ägnar densamma något större intresse, ty det har, sanningen att säga, aldrig varit riksdagens vana. Den nuvarande läroverksreformen genomfördes år 1904, och i samband med densamma infördes en löne-reglering, som är något av det mest upprörande, som ännu förekommit i löne-regleringshänseende just ifråga om extralärarna. Jag gick på den tiden som extralärare med 1.880 kronor om året i lön. Genom löne-regleringen ökades lönen med 20 kronor om året, men tjänstgöringstiden ökades samtidigt med 14 dagar, och jag gick miste om de tjänstear, som jag annars haft rätt till! Riksdagens behandling av extralärarna har i allmänhet varit av denna art. Emellertid, då riksdagen gjorde denna utomordentliga löne-reglering för extralärarna, skedde det med samtycke av de lektorer, som sutto i riksdagen och hjälpte till med löne-regleringen. Jag fick då det intrycket, att vad extralärarna kunde trygga sig till, icke var det precis riksdagen eller lektorerna i riksdagen. I dag får jag säga, att lektorerna blivit betydligt bättre folk än de voro den tiden från extralärarsynpunkt. Jag vet ännu icke, huruvida man kan fälla samma uttalande ifråga om riksdagens och speciellt första kammarens utveckling. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att första kammaren och även andra kam-maren den gången, då extralärarnas öde bestämdes på det sättet, gav ett löfte, nämligen det löftet, att man icke skulle ha flera extralärare än nödvändigt, det vill säga ungefär 30, och man skulle då kunna se till, att extralärarna icke finge gå såsom sådana mer än 5 år. Vid genomförandet av denna utomordentliga löne-reglering garanterade så-lunda riksdagen, att antalet extralärare skulle hållas nere vid 30, men vi ha ändå för närvarande 176 extralärare! Jag vill också fästa upp-märksamheten på, att den tiden nu är förgången, då befordringstiden från extralärare till adjunkt endast var 5 år. Riksdagen har dåligt hållit det löfte den gav extralärarna som en slags tröst för en skanda-lös löne-reglering. Motionärerna ha här anhållit om, att riksdagen i någon liten mån skall försöka tillmötesgå extralärarnas krav, i så måtto, att extralärarnas antal minskas icke från 176 till 30, utan från 176 till 151! Jag tycker icke, att man kan säga, att extralärarnas talesmän kommit med några högt uppskruvade fordringar i detta av-seende.

Det skall kanske anmärkas mot mig av kammarens ledamöter, att

*Om inrättande
av nya ad-
junktstjänster
vid allmänna
läroverk.*

(Forts.)

jag i denna sak uppträder ur extraläraresynpunkt, under det att statsutskottet skulle ha sett den från högre synpunkter. Jag skulle tro, att statsutskottet sett denna fråga från ännu lägre synpunkt. Vi ha haft ett demokratiskt genombrott och skola ha skolväsendet demokratiserat. Statsutskottet tyckes utgå från, att vi då skola ha mindre kompetenta lärare än vi för närvarande ha. Gud bevar oss för en sådan demokratisering! Låt nu vara, att ett par klasser av läroverken skola indragas, varigenom en del av läroverkslärarna bli överflödiga för läroverken, så skola väl ändå de elever, som ha gått i dessa två klasser eller vad det nu kan bli, ha lärare ändå och skola väl ej ha sämre lärare än för närvarande. Men, kan man fråga, är det ingen risk för, att dessa adjunkter, som då eventuellt bli övertaliga, komma att krångla, när man vill använda dem till tjänstgöring annorstädes än för närvarande? Nej, icke det ringaste, ty nu utlämnas inga adjunktstjänster på andra villkor än att vederbörande äro skyldiga att vid en läroverksreform övergå till annan tjänstgöring vid statens läroanstalter. Det finnes sålunda ej den ringaste risk i att tillmötesgå motionärerna, när de vilja ha 25 extralärare mindre för nästa år. Man kan säga: ja, men kanske staten ämnar låta de adjunkter, som måste gå över till annan tjänstgöring, få mindre löner, och då vore det förfärligt, om dessa adjunkter skulle få litet mera betalt än vad staten har ämnat de andra lärarna? Jag hoppas ändå, att staten ej skall gå den vägen vid en lönerereglering, men även i så fall blir det ett så litet fåtal adjunkter, så att man ej kan tala om några statsfinansiella vådor vid ett sådant förfarande.

Herr talman, jag anser, att det rättfärdighetskrav, för vilket denna motion gjort sig till uttryck, är så ofrånkomligt och så ovedersägligt — vilket förresten också herr Bergqvist var älskvärd nog att medgiva — att kammaren bör tillmötesgå detta rättfärdighetskrav, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den i ärendet föreliggande motionen.

Herr Widell: Herr vice talman! I likhet med den ärade talaren på Norrbottenslänsbänken, som förde utskottets talan, hyser också jag de livligaste sympatier för föreliggande motion. Då jag det oaktat anslutit mig till utskottets avstyrkande hemställan, så har det emellertid skett mindre på den av mig citerade talarens skäl än framför allt därför, att det syntes mig vara i hög grad oförsiktigt, om statsutskottet skulle tillstyrkt en så betydande ökning av en ordinarie tjänstemannakår på grund av enskild motionärs förslag. Jag vill bestämt förklara, att hade detta förslag kommit från Kungl. Maj:t, så skulle jag för min del utan tvekan ha gått med på det, men att på enskild motionärs förslag bevilja något sådant kan jag ej anse vara tillräckligt motiverat. Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wigforss: Herr talman, mina herrar! Jag skall ej med många ord förlänga debatten, men med anledning av den siste talarens yttrande, vars välvilja jag mycket uppskattar, vill jag på-

peka, att det är ett mycket egendomligt förhållande detta, att detta förslag måste läggas fram genom enskild motion för att frågan skall komma inför riksdagen, ty i fjol kom det fram ett förslag från läroverksöverstyrelsen, även om det senare reducerades av departementschefen. Våra förhållanden här i Sverige med avseende å skolorganisationen äro sådana, att överstyrelsen icke vid denna riksdag har känt sig föranlåten att fortsätta med sin begäran om att få detta samma antal läraretjänster. Det är naturligtvis i viss mån ett så abnormt förhållande, att jag ej tycker, att det borde utgöra något hinder för ett bifall till motionen, men jag skall ytterligare bara tillägga, att när departementschefen i fjol avvisade kravet, så byggde han huvudsakligen på det skälet, att de ordinarie lärarnas tjänstgöring var mindre än den enligt läroverksstadgan borde vara, och han menade, att därigenom att de ordinarie lärarnas tjänstgöring ökades, skulle man kunna spara in lärarekrafter. Hela denna argumentering har utskottet nu låtit falla. Man kan säga: det är väl kanske beroende därpå att den statistiska utredning, som sedan gjorts, visar, att detta skäl är ohållbart. Det, som man då har att falla tillbaka på, är ingenting annat än att här förestår en så omfattande omorganisation av hela vårt skolväsende, att man ej får föregripa densamma genom att fastläsa sig vid nya ordinarie lärartjänster. Jag kan gärna säga och jag tror ej, att det är någon, som misstänker, att jag ej talar uppriktigt, att jag ej har något som helst att invända i fråga om en omorganisation av vårt högre undervisningsväsen. Jag skulle, om jag talade enskilt, kunna säga, att jag är rätt så skeptisk mot hela den organisationsform, som vi nu ha i form av våra realskolor och gymnasier. Alltså: det är ej på något sätt av omtanke för denna organisationsform, som jag har talat då jag har motionerat om nya läraretjänster, men det är, som en föregående talare framhållit, två absolut skilda ting: organisationsformen och lärarekrafterna, och jag har alltid föreställt mig, att vid ett demokratiskt genombrott, om vårt skolväsende skall reformeras, så måste utgångspunkten vara den, att en mycket större del av vår ungdom skall få en bättre uppfostran än den för närvarande får. D. v. s. behovet av väl utbildade lärarekrafter kommer att ökas i stället för att minskas. Jag skall här påpeka, att skolkommisionen, som avstyrker motionen, finner sig föranlåten att göra följande egendomliga medgivande efteråt:

»Kommissionen behjärtar visserligen den oro, som bland de extra ordinarie lärarna försports inför utsikten, att en tillfällig stagnation uppstår i tillskapandet av nya tjänster med ty åtföljande minskade befordringsmöjligheter. Emellertid måste kommissionen framhålla, att denna oro i allt väsentligt är ogrundad. Den skolorganisation, kommissionen har för avsikt att föreslå, kommer, en gång genomförd, att bereda goda befordringsmöjligheter för akademiskt bildade lärare, och kommissionen torde därjämte, enligt de vid dess tillsättande givna direktiv, komma att genom lämpliga övergångsanordningar söka i största möjliga utsträckning undanröja för redan utbildade lärare olägenheterna i befordringshänseende av en ny skolorganisations genomförande.»

*Om inrättande
av nya ad-
junktstjänster
vid allmänna
läroverk.
(Forts.)*

Om inrättande
av nya ad-
junktsjänster
vid allmänna
läroverk.
(Forts.)

Där finnas två moment: dels det, att de, som redan äro inne på banan, för dem skall det ordnas under övergångstiden så, att de ej komma att sättas utanför, och vidare det, att de, som äro akademiskt utbildade, komma att få goda befordringsmöjligheter i framtiden. Ja, vad är det då, som återstår? Jo, det återstår detta, att man säger: kom gärna in på banan, här behövs så många nya krafter som helst, men de skola ej vara ordinarie. Det är absolut den enda skillnaden, Om man tager steget fullt ut, att man säger: även de ordinarie få underkasta sig de förändringar i tjänstgöring, som den nya organisationen gör nödvändiga, ja, då ha vi alldeles ryckt undan marken för skolkommissionens uttalande och även för hela utskottsutlåtandet. Jag kan sålunda ej finna, att det på något sätt kommer att föregripa den stora omorganisationen, om riksdagen här går med på vad motionärerna ha föreslagit, och jag vill peka på, att detta är ej bara en fråga om extralärarne och deras ställning, utan det är en fråga om vårt undervisningsväsendes framtid, ty tecknen tyda alldeles klart och tydligt på, att tillströmningen till lärarebanan minskas på grund av dessa osäkra utsikter, och man har också iakttagit, att de bättre begåvningarna hålla sig mer och mer undan från denna bana, där man annars skulle önska att få de mest kvalificerade arbetskrafterna. Jag tror sålunda, att man icke föregriper en skolorganisatorisk reform, utan att man tvärtom bereder möjlighet för en god omorganisation, om man uppehåller tillströmningen av de verkligt kvalificerade arbetskrafterna till banan genom att här taga det lilla steget att inrätta ytterligare dessa nya 25 adjunksbefattningar.

Herr P e r s: Jag vill erinra kammaren om, att vi under en följd av år ha i mycket små portioner anställt nya lärare, adjunkter och lektorer. Det upprättades en plan härför för några år sedan, och den planen är fullt slutförd, men det har varit ett ringa fåtal, varmed en ökning har skett varje år. Nu skulle riksdagen i ett enda slag giva ett stort antal nya lärare på enskild motionärs framställning. Det vore väl ändå en ganska underlig sak. Det får väl, jag förmodar det, lov att ske med någon ordning det här, hur behjärtansvärt det än kan vara. De anmärkningar, de starka anmärkningar, som ha gjorts här, böra naturligtvis riktas till Kungl. Maj:t, till den ledamot av statsrådet, som har ansvaret för det här, och riksdagen kan ej heller gärna besluta utan hänsyn till den sittande skolkommissionen, som har allt detta om hand. Så överhängande är det icke, så att man ej, som sagt var, kan taga hänsyn till det ansvariga statsråd, som har det här om händer, till vad den skolkommission vill och anser, som sitter med detta arbete. Det är uteslutande frågans läge på det förberedande stadiet, åtminstone efter min uppfattning, som gjort, att utskottet har stannat där det står, och man kan ej rimligen ur formell synpunkt taga någon annan ståndpunkt till saken.

Herr O l s s o n, O s c a r: Herr talman! Herr Pers rådde oss att hålla oss till auktoritetstron: Kungl. Maj:t har ej velat, och skolkommissionen har ej velat, och därför kan ej riksdagen göra det. Vi ha

haft framme alla skäl, som äro anförda från skolkommisionen, alla skäl, som äro anförda från Kungl. Maj:t. Vår motståndare, den förste talaren för statsutskottets synpunkt, har egentligen godkänt de skälen. Herr Widell hade ingenting emot förslaget. Han sade: hade Kungl. Maj:t kommit med förslaget, så hade jag gått med på det. Jag tycker ändå, att efter den diskussion, som här är förd då intet annat skäl utom auktoritetsskälet har anförts för statsutskottets synpunkt. Jag tycker ändå — säger jag — att vi skulle kunna godtaga denna motion. Herr Pers sade: det får väl ändå bli litet ordning, när vi nu skall gå och öppna befordringsmöjligheter genom att släppa fram denna stora mängd av 25 extralärare till ordinarie befattningar. Jag tror verkligen ej, att vi riskera någon oordning genom att bifalla motion. Är det 150 platser för mycket vakanta, så blir det icke någon oordning, om de 25 fyllas.

*Om inrättande
av nya ad-
junktjänster
vid allmänna
läroverk.
(Forts.)*

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid denna punkt anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 A punkten 167, röster

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten anförda reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 36.

Punkterna 168—172.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 173.

Lades till handlingarna.

Punkterna 174—176.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 177.

Lades till handlingarna.

Punkterna 178—182.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 183.

Lades till handlingarna.

Punkten 184.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 185.

Lades till handlingarna.

Punkten 186.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 187.

Lades till handlingarna.

Punkterna 188—190.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 191.

Lades till handlingarna.

Punkterna 192—196.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 197—199.

Lades till handlingarna.

Punkterna 200 och 201.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 202.

Lades till handlingarna.

Punkterna 203—215.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 216.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen medgiva, att för anordnande av en för folkskolorna avsedd platsförmedlingsbyrå finge från det i riksstaten under åttonde huvudtiteln på ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor från och med år 1920 tills vidare utgå ett årligt belopp av 4,000 kronor enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Om statsunderstöd till platsförmedlingsbyrå för folkskolorna.

Utskottet hade i nu föredragna punkt av angiven orsak hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning ej måtte vinna riksdagens bifall.

Enligt avgiven reservation hade herrar *H. M. Bäckström, O. U. B. Olsson, O. H. Waldén, W. Bäckström, C. R. Jansson* i Falun och *K. A. W. Björck* ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Då den föreslagna platsförmedlingsbyrån är avsedd att av skolråden kunna anlitas, när det för dem gäller att hastigt anskaffa lärarkrafter framför allt vikarier vid exempelvis plötsligt inträffade sjukdoms- eller dödsfall, är utskottet övertygat om, att en sådan byrå skall bliva till stort gagn, i synnerhet under den lärarbrist, som för närvarande råder. Under erinran tillika om, att dylika statsunderstödda anstalter finnas såväl för de allmänna läroverkens som de privata läroverkens vidkommande, anser sig utskottet böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och hemställer,

att riksdagen må medgiva, att för anordnande av en för folkskolorna avsedd platsförmedlingsbyrå må från det i riksstaten under åttonde huvudtiteln på ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor från och med år 1920 tills vidare utgå ett årligt belopp av 4,000 kronor enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.»

Herr E n h ö r n i n g: Herr greve och talman! Jag tager mig friheten fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på, att vid detta utskottsförslag är fästad en reservation, gående ut på bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det måste, säger jag, väcka en viss förvåning, att ingen i denna kammare har velat lyssna till vad Kungl. Maj:t i detta fall har äskat, och det synes mig därför, som om jag bör i någon mån dels som skolrådsledamot och dels som patronus för några folk- och småskolor närmare taga upp denna fråga.

Det är nog så, att det ofta har visat sig vara ganska svårt att skaffa vikarier, såväl för folkskollärare som för småskollärarinnor, och man försättes därigenom ofta i mycket svåra predikament. Sjukdomsfall inträffa ju då och då, och man måste annonsera i tidningar långt utom Norrland för att få några vikarier. Ofta får man också använda vikarier, som icke äro tillräckligt kvalificerade, givetvis med tillstånd av folkskoleinspektören. Då nu Kungl. Maj:t och riksdagen ha anslagit ett så stort belopp som 90 % av de utgående löner-

*Om stats-
understöd till
platsförmed-
lingsbyrå för
folkskolorna.*
(Forts.)

na för folk- och småskolor, så synes det också, att man borde draga försorg om, att man under alla förhållanden får fullt goda lärarekrafter till sitt förfogande, och därför vill jag, herr greve och talman, yrka på bifall till den vid nu föredragna punkt fästade reservationen.

Herr Bergqvist: Utskottet har icke ansett en sådan platsförmedlingsbyrå vara av den betydelse för anskaffning av lärare vid våra folk- och småskolor, att det har kunnat tillstyrka det i ärendet framkomna förslaget. Jag vill också fästa uppmärksamheten på att varken från skoldistriktens eller folkskolelärarekårens sida någon som helst framställning gjorts i syfte att få en sådan byrå inrättad, utan initiativet är taget av en enskild person, som har lyckats genom skolöverstyrelsen få frågan fram till Kungl. Maj:t och genom Kungl. Maj:t till riksdagen.

Det är sant, att det vid läroverken och de enskilda skolorna finnes dylika förmedlingsbyråer, men de hava till uppgift att skaffa platser åt lärare. Här skulle det motsatta vara fallet, att skaffa lärare till platserna. Jag tror, icke, att en sådan byrå kunde uträtta mycket i det fallet. Den kan naturligtvis icke öka tillgången på lärare, och skolråden hava ju tillfälle att annonsera och därigenom ett medel i sin hand att kunna komma i förbindelse med de lärarekrafter, som eventuellt kunna vara att tillgå för besättande av vakanta platser. Det skulle till och med kunna hända, att en sådan förmedlingsbyrå skulle komma att försena tillsättningen av platser, däri- genom att skolrådet vände sig till byrån men icke funne någon kraft ledig där och först sedan komme att annonsera, ett förfarande, som givetvis skulle i många fall fördröja tillsättandet av den lediga platsen. Man skulle ju gärna kunna få inrätta en sådan här byrå för 4,000 kronor, men jag tror, att om man en gång gör en början därmed, kommer den så småningom att svälla ut till ett stort ämbetsverk. Detta är en sådan sak, som icke kommer att stanna vid de nu angivna proportionerna, utan det kommer säkerligen att visa sig, att en sådan byrå så småningom skulle bliva en mycket vidlyftig historia. Jag är för min del ganska betänksam emot konsekvenserna av ett beslut i riktning mot bifall, och för den skull ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Olsson: Herr talman! Jag skall inte bliva långrandig i denna fråga. Det förefaller mig som om detta inte behöves, ty det gäller ju inte mera än 4,000 kronor, men jag måste nog ändå säga ett par ord på grund av vad som nu sist yttrades.

Man kan naturligtvis diskutera om mycket och mycket häri världen, men i diskussioner bör man nog aldrig använda starkare medel än som nöden kräver, och att låta en byrå, som det här är fråga om, växa ut till ett ämbetsverk, det tycker jag är för mycket. Varför Kungl. Maj:t gått fram med denna fråga, det är på grund av mycket enkla omständigheter. Det är nog så riktigt, som den siste ärade talaren sade, att det inte har kommit in några fram-

ställningar ifrån skolråden. Nej, det är helt enkelt beroende därpå att dessa gå en annan väg. Kungl. Maj:t har gång på gång att pröva ärenden, som komma in ifrån bygderna och som innebära, huruvida man inte skall kunna få ut sina statsbidrag, trots det att man inte haft någon lärare under hela tiden. Det har nämligen inträffat, att spanska sjukan eller någon annan sjukdom dragit fram över trakten och att lärarna på grund därav blivit obrukbara och man har inte kunnat skaffa någon ny. Man hoppas då, att statsbidrag ändå skall komma att utgå. Den vägen har man gått ute i bygderna, och den är naturligt nog en jämförelsevis enkel och bekväm väg. I sådana fall måste Kungl. Maj:t oftast finna att verkliga skäl föreligga för att bevilja de ansökningar, som komma in. Antalet sådana ansökningar ökas, såvitt min lilla erfarenhet ger vid handen, och därför har jag personligen tänkt mig, att man kanhända skulle kunna komma fram bättre, därest man finge en sådan här platsanskaffningsbyrå till stånd. Jag har resonerat så här: Om det funnes en byrå, som på det här viset vore känd överallt och som vore i korrespondens med personer i bygderna, till vilken man genast skulle kunna skriva och som hade eventuella kandidater på lager, så skulle det kanske kunna ordnas utan att barnen finge lida, d. v. s. gå miste om den undervisning, som de så innerligen väl behöva.

Nu är det visserligen klart, som biskop Bergqvist sade, att det är möjligt, att man inte kommer fram den vägen, att man inte får den hjälp, som man vill ha, men det är ju ändå möjligt, att man kan få någon hjälp, och varje liten hjälp i denna sak är verkligen efterlängtd.

Herr Bäckström: Orsaken till mitt ställningstagande i den här frågan är, att jag sedan åtskilliga år tillbaka sitter i styrelsen för ett privatläroverk och att det där vid de ofta förekommande fall, då man måst anskaffa vikarier, visat sig hava varit synnerligen lämpligt att hava den förmedlingsanstalt, som privatläroverken hava.

Då det nu från regeringshåll kommit ett förslag att även för folkskolorna ordna det på så sätt att det skapas en central, till vilken man kan vända sig för att hastigt få tag i för ögonblicket tillgängliga vikarier, synes det mig vara ett förslag, som i enlighet med erfarenheten från privatläroverken, givetvis borde vara värt att tagas vara på, och, då det rör sig om ett så litet belopp som 4,000 kronor, kan jag icke förstå varför icke riksdagen skulle kunna gå med på detta.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Ericsson, Ollas: Herr talman! Jag ber att gentemot den siste ärade talaren få erinra därom att det är stor skillnad på de privata läroverkens förmedlingsanstalt och den byrå, det

Om statsunderstöd till platsförmedlingsbyrå för folkskolorna.

(Forts.)

*Om stats-
understöd till
platsförmed-
lingsbyrå för
folkskolorna.*

(Forts.)

här är fråga om, ty det är gott om lärare som önska anställning i läroverken och deras platsförmedlingsanstalt har därför alltid något att bjuda på. Helt annat är förhållandet med folkskollärare, som det råder så stor brist på. En platsanskaffningsbyrå kan sannernligen icke i ringaste mån avhjälpa denna och då lärer det väl icke gå att få någon som helst hjälp av en sådan.

Vad sedan beträffar herr statsrådets anförande, då han talade om förhållandena ute på landsbygden, och svårigheterna för skolråden att skaffa lärare i stället för insjuknade, så vill jag såsom en erfaren skolrådsledamot säga herr statsrådet, att det lättaste, bästa och säkraste sättet för skolrådet att anskaffa vikarie i sådana fall är att söka få tag i någon pensionerad lärare eller lärarinna, på så nära håll som möjligt, och det går säkerligen betydligt lättare än om man tänker sig vara tvungen att först gå till den föreslagna byrån, där det säkerligen icke finns någon vikarie anmäld. Det är från den sidan vi hava sett frågan, och därför anser jag, att det är opraktiskt att inrätta denna byrå. Jag tillåter mig följaktligen att yrka avslag å propositionen och bifall till utskottets förslag.

Herr En h ö r n i n g: Herr greve och talman, mina herrar! Den ärade talaren på Norrbottenslänsbanken menade tro på att denna platsanskaffningsbyrå helt enkelt skulle försena engagerandet av lärare och lärarinnor. Han sade, att om man nu skulle skriva till byrån, skulle det dröja länge, innan man finge svar. Men den ärade talaren har glömt bort, att det finns telegraf och telefon. När ett sjukdomsfall inträffar, så sätter man sig icke ned och skriver om dylika saker, utan man telegraferar eller telefonerar därom, och på det sättet kan man hastigare än eljest få platsen åter besatt. Givetvis är det alldeles nödvändigt, att man på samma gång hör sig för i bygderna runt omkring för att se, om någon där kan uppbringas, och om så är förhållandet underrättar man givetvis genast platsförmedlingsbyrån därom.

Nu medgav den högt ärade talaren på Hallandsbanken, att det är lärarebrist. Han konstaterade detta. Om det nu är lärarebrist, är det väl, mina herrar, så mycket nödvändigare att se till att en platsförmedlingsbyrå kommer til stånd i Stockholm. Nu trodde han också, att det var långt ute på periferien, långt ute i skogarna, som det komme att inträffa sjukdomsfall och där man skulle behöva vikarie. Ja, det kan nog hända på närmare håll. Jag bor i ett ganska centralt distrikt — för övrigt så lärer Sköns socken vara den tätast befolkade i hela Sverige — och jag vill säga, att vi där oupphörligen sakna vikarier för våra folk- och småskollärare, så att det förekommer nog även på sådana håll, och där för så anser jag för min del, att det är nödvändigt att vi inrätta en platsförmedlingsbyrå för lärare vid folk- och småskolor. Då det nu finns en dylik anstalt för elementarskolorna och även för de privata elementarskolorna, där lärareantalet givetvis är betydligt mindre än nå-

gonsin i statens folk- och småskolor, synes mig detta krav vara desto mera behjärtansvärt, och därför, herr greve och talman, yrkar jag fortfarande bifall till reservationen.

Om statsunderstöd till platsförmedlingsbyrå för folkskolorna.

(Forts.)

Herr Lindqvist: Herr talman, mina herrar! Jag har alltid hört, att, när man sökt driva fram frågor om arbetsförmedling eller platsförmedling, man har utgått därifrån att det på den ena platsen varit ett starkt behov av arbetskraft medan på den andra platsen det varit överflöd av arbetskraft. Det är för att reglera dessa förhållanden, som man huvudsakligast fört fram frågan om arbets- och platsförmedling. I det syftet finner jag det vara fullt förklarligt och lyckligt att så är förhållandet, men då man konstaterar brist på lärarekraft, kan jag icke tro, att man skall kunna få behovet tillgodosett endast därigenom att en platsförmedlingsanstalt förefinnes. Man är väl lika vanlottad ändå, om det finnes en platsförmedlingsbyrå eller icke. För övrigt lär det vara så, att, på de centrala platser, som ändå äro eftersökta, man alltid brukar få sådana platser lätt besatta med vikarier. Jag tror, att det här i Stockholm ligger dussintals för att icke säga hundratals ansökningar inne för att få extra tjänstgöring här. Tror någon av herrarna, att om man säger, att de skola upp till Norrland för att tjänstgöra där vid sjukdomsfall, tro herrarna, säger jag, att det går genom platsanskaffningsbyrån? Nej, ingalunda. Ty på de platser, som äro eftersökta, får man lätt vikarie, men på sådana platser, som icke äro eftersökta, får man dem sannerligen icke genom att inrätta en platsanskaffningsbyrå.

Jag tror icke, att man vinner det allra ringaste, varför jag, herr greve och talman, hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Olsson: Herr talman! Om den siste ärade talaren endast hade lagt märke till vad herr Ollas Ericsson sade, så tror jag, att han skulle ha fått en annan syn på tingen.

Herr Ollas Ericsson sökte göra klart för oss här att den kontingent lärare, som man närmast har att räkna med är den, som är överårig, och det är givetvis riktigt. Nu är det å andra sidan så att dessa pensionärer inte klumpa sig på ett ställe i Sverige, utan de äro spridda överallt. De ha ofta arbetsförmågan kvar, och det är just dem, som man många gånger vill finna och ofta säkerligen även skulle nå genom en platsförmedlingsanstalt som den här ifrågakvarande. De synpunkter, som herr Ollas Ericsson förmodade tala emot det hela, tala i stor utsträckning för det, och just det, att det finns dessa skäl, som tala för, det gör, att den siste ärade talarens uppfattning inte kan vara riktig.

Herr Lundberg: Herr talman, mina herrar! Jag kunde egentligen inskränka mig till att instämma med vad herr Berg-

Om stats-
understöd till
platsförmed-
lingsbyrå för
folkskolorna.

(Forts.)

qvist yttrade i denna sak, men jag skall dessutom be att få säga några ord.

Skolöverstyrelsen motiverar sin inlaga till regeringen i denna sak med den svåra lärarebristen, men medgiver sedermera, att denna brist naturligtvis icke genom den föreslagna åtgärden skulle kunna hava utsikter att bli hävd. Såväl skolöverstyrelsen som de, som reserverat sig emot utskottets förslag, tyckas föreställa sig, att det skulle finnas ett visst antal lärare, som skulle gå lediga och som skulle kunna vid ett eventuellt sjukdoms- eller dödsfall kunna rycka in, ifall de kunde förmedlas därtill av en dylik föreslagen anstalt. Om det verkligen finnes sådana lärare, skulle de helt säkert nås av de annonser, som skolstyrelserna skulle kunna sätta in i numera icke mindre än tre skoltidningar. De förhållanden, som anfördes om skolkommissionen å ena sidan och folkskolorna å den andra, tror jag icke äro analoga. Vidare säges det, att det finns åtskilliga pensionerade lärare, som man skulle kunna nå på det sättet. Ja, det kan naturligtvis i vissa fall vara möjligt, men jag tror, att de pensionerade lärare, som önska sig en sådan plats, hava mycket lätt att erhålla en sådan just annonsvägen.

Vad som i detta sammanhang förvånar är, att man icke har pekat på det enda effektiva medlet för att häva lärarebristen, det medel, som består däri, att folkskolans lärare i alla avseenden komma att likställas med andra befattningshavare i det allmännas tjänst. Så länge man söker hålla folkskollärarna kvar i undantagsställning, kommer lärarebristen att finnas och kommer utan tvivel att tilltaga, och då tjänar det icke mycket till att inrätta en anstalt av föreslagen art. Det kommer ändå att bli ett palliativ. Trots det att jag naturligtvis erkänner den vänlighet gentemot folkskolan, som ligger bakom reservanternas förslag, måste jag då jag icke kan anse, att det innebär någon som helst betydelse för lärarebristens hävande, yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talman enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bäckström* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 A punkten 216, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten anförda reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 39.

Om statsunderstöd till platsförmedlingsbyrå för folkskolorna.
(Forts.)

Då tiden nu var tämligen långt framskriden, beslöts på hemställan av herr talmannen att den fortsatta föredragningen av ifrågavarande utlåtande skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 170, i anledning av väckt motion om ersättning åt vissa fastighetsägare i Hagalunds municipalsamhälle för skada, som tillskyndats dem genom anläggandet av en järnvägstunnel under samhället;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för linjeingenjören vid telegrafverket H. Celion att övergå på den från och med år 1919 gällande avlönings- och pensionsstat för telegrafverket;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av den gamla järnvägsbron över Ängermanälven vid Forsmo; samt

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att belåna en till likvidering av viss del utav köpeskillingen för aktiebolaget Stockholmstelefont anläggningar utställd revers.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Boberg* från den 30 innevarande månad till den 10 nästinstundande maj.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om avsättning av medel för bestridande är dyrtidsomkostnader vid armén;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppehållande av verksamheten vid den vid konsthögskolan anordnade skolan för dekorativ konst;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inredningsarbeten i nationalmuseibygnaden;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för inköp av danska konstverk;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Varnhems klosterkyrka;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till svenska akademiens Nobelbibliotek;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala; samt

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till driftkostnader för akademiska sjukhuset i Uppsala;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 44, angående vissa pensioner och understöd; samt

nr 45, i anledning av kamrarnas återremiss av bankoutskottets utlåtande nr 26 punkt 6:o) angående pension åt f. faktorianbetaren A. Hellgren; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 30, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om anordnande av statlig kontroll över de enskilda järnvägarnas tidtabeller.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4,57 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
